

ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΑ PUSHBACKS.

σημειώσεις
από τη
λέσβο

ανοιχτή συνέλευση ενάντια
στη Λέσβο
στη συνοριακή ρία /

ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΑ PUSHBACKS

σημειώσεις από τη Λέσβο

ανοιχτή συνέλευση ενάντια
στη Λέσβο
στη συνοριακή βία /

μυτιλήνη

δεκέμβριος του 2022

Η μπροσούρα «ENANTIA ΣΤΑ PUSHBACKS: σημειώσεις από τη Λέσβο» εκδόθηκε στην πόλη της Μυτιλήνης. Τυπώθηκε τόσο στην ελληνική όσο και στην αγγλική γλώσσα σε 200 αντίτυπα και διατίθεται χωρίς αντίτιμο. Η χρήση της είναι ελεύθερη για μη εμπορικούς σκοπούς.

Οι συναντήσεις της ανοιχτής συνέλευσης ενάντια στη συνοριακή βία στη Λέσβο πραγματοποιούνται κάθε Τετάρτη στις 17:00, στην κατάληψη στο μπίνειο.

Επικοινωνία: op-border.violence@protonmail.com

Περιεχόμενα

6	Εισαγωγή
16	1. Η πρακτική των επαναπροωθήσεων [μαρτυρία]
25	2. Τα νομικά ζητήματα και οι παραβιάσεις των διεθνών νόμων [μαρτυρία]
36	3. Οι οικονομικές πτυχές της βιομηχανίας των επαναπροωθήσεων [μαρτυρία]
44	4. Η ποινικοποίηση της αλληλεγγύης [μαρτυρία]

Εισαγωγή

Τα σύνορα δεν υπάρχουν. Υπάρχουν πολύ λιγότερο ακόμη και σε σχέση με τόσα πράγματα για τα οποία συζητάμε επί μακρόν και ποτέ κανείς δεν είδε: την κοινωνία, τη Γαλλία, το χρόνο ή την έννοια του λουλουδιού.

Υπάρχουν θάλασσες, για κάποιους σχεδόν απροσπέλαστες. Υπάρχουν φαράγγια και απόκρημνα βουνά. Υπάρχουν λίμνες των οποίων οι όχθες χάνονται στον ορίζοντα. Υπάρχουν επίσης έρημοι, πάντοτε κατοικήσιμες, παραδόξως κατοικήσιμες οι έρημοι· υπάρχουν γλώσσες και ιστορίες, παραδόσεις, δεσμοί συγγένειας και φιλίας. Αλλά δεν υπάρχουν σύνορα. Είναι για αυτό το λόγο που απαιτείται ένας εξοπλισμός τέτοιου μεγέθους ώστε να επικυρώσει την ύπαρξή τους ενάντια σε κάθε προφανές στοιχείο. Οι πύργοι παρατήρησης, τα συρματοπλέγματα, τα φυλάκια, τα διαβατήρια και οι ένστολοι, και στη σημερινή εποχή οι σαρωτές, τα drones, οι αισθητήρες, τα θαύματα της θερμικής τεχνολογίας και οι κάμερες που ανακαλύφθηκαν απλώς για να τα επιτηρούν. Τα σύνορα – αυτοί οι επιβεβλημένοι μύθοι.

*- Bye Bye Saint Eloi, Οι 10 κατηγορούμενες και κατηγορούμενοι του
Ταρνάκ*

Κάθε έκδοση έχει το λόγο της. Έτσι και η σύνταξη και η έκδοση αυτής της μπροσούρας έχει το δικό της. Σε πρώτο επίπεδο, η σύλληψή της, η συνακόλουθη συζήτηση γύρω από αυτήν και, εν τέλει, η οριστική της πραγματοποίηση έλαβε χώρα σε μία καθορισμένη γεωγραφία, στο Βορειοανατολικό Αιγαίο, και ειδικότερα, σε έναν συγκεκριμένο τόπο: στο νησί της Λέσβου. Φυσικά, όταν γίνεται λόγος για τη Λέσβο, ένα από τα μεγαλύτερα ακριτικά νησιά της Ελλάδας, μεταξύ του οποίου και των Βόρειων τουρκικών συνόρων παρεμβάλλεται το Αιγαίο πέλαγος, οι όποιες συστάσεις και τα όποια προκαταρκτικά σχόλια περισσεύουν.

Το νησί της Λέσβου αποτελούσε ανέκαθεν έναν κόμβο μεταξύ της Τουρκίας και της Ελλάδας, το πρωταρχικό πεδίο προσέλευσης επί ελληνικού εδάφους

στο οποίο κατέφθαναν οι άνθρωποι που εκκινώντας από τις τουρκικές ακτές κατόρθωναν να διασχίσουν το ενδιάμεσο θαλάσσιο σύνορο.

Παρ' όλα αυτά, η παρούσα δημοσιότητα και φήμη που την περιβάλλουν τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο χρονολογείται, θα λέγαμε, από το καλοκαίρι του 2015. Ήταν σε εκείνη τη χρονική συγκυρία, όταν εξαιτίας των βίαιων συνεπειών του πολέμου στη Συρία, χιλιάδες μετανάστ(ρι)ες συριακής καταγωγής, που είχαν αναγκαστεί να διαφύγουν στο έδαφος των γειτονικών της Συρίας χωρών, ανάμεσα στις οποίες και την Τουρκία, μετέβησαν διά της τελευταίας στην ελληνική επικράτεια.

Στην αναζήτηση διεξόδου προς την Κεντρική Ευρώπη, η Λέσβος καθώς και τα υπόλοιπα νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου αποτέλεσαν τον πρώτο σταθμό του μεταναστευτικού κύματος, «την πρώτη γραμμή υποδοχής των μεταναστευτικών ροών», όπως αρέσκονται να διαπιστώνουν οι οπαδοί του ανθρωπισμού και οι προσκείμενοι αναλυτές τους. Σε κάθε περίπτωση, από εκείνο το σημείο και έπειτα, η μοίρα της Λέσβου είναι σύμφυτη με το πολύκροτο φαινόμενο «της προσφυγικής κρίσης». Μίας έννοιας που κατασκευάζεται στους κόλπους του ευρωπαϊκού δημόσιου διαλόγου την ίδια περίοδο, και συνοψίζεται στη θέση πως η αθρόα μετανάστευση, –«οι αυξανόμενες προσφυγικές ροές» με τα δικά τους λόγια– συνιστά πρόβλημα, για το οποίο αναζητάται αγωνιωδώς λύση.

Και πράγματι κατά τη γνώμη των διαχειριστών της «προσφυγικής κρίσης», η κατάσταση έπρεπε να εξομαλυνθεί, να καταστεί διαχειρίσιμη. Οι μεταναστευτικές ροές θα έπρεπε να διοχετευτούν σε κέντρα, εντός των οποίων η κίνηση και η κυκλοφορία τους θα ελέγχεται, θα επιτηρείται, και θα υφίσταται διαλογή, στη διαδικασία της πορείας προς την ενδοχώρα. Από την άλλη, η απόπειρα των μεταναστ(ρι)ών που επιχειρούσαν να διασχίσουν τα θαλάσσια ελληνοτουρκικά σύνορα με κατεύθυνση τα νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου θα έπρεπε να αναχαιτιστεί και να αποτραπεί. Η λύση που δόθηκε, λοιπόν, περιλάμβανε, από τη μία την κατασκευή κέντρων κράτησης, τα λεγόμενα hot spots ή αλλιώς «κέντρα φιλοξενίας», που προορίζονταν για το νεοαφιχθέντα μεταναστευτικό πληθυσμό, και από την άλλη την κινητοποίηση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, όσον αφορά στο πεδίο της παροχής ιατρικών, κοινωνικών και νομικών υπηρεσιών.

Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε πως τα κέντρα κράτησης και η κινητοποίηση των Μ.Κ.Ο στο πεδίο της κοινωνίας των πολιτών αποτέλεσαν την πρώιμη τεχνική διαχείρισης της προσφυγικής κρίσης. Διαμέσου της εν λόγω στρατηγικής το ελληνικό κράτος επέλεξε από τη μία να προωθήσει τις άθλιες συνθήκες των κέντρων κράτησης ώστε να αποθαρρύνει την είσοδο των μεταναστ(ρι)ών στα ελληνικά νησιά και, κατ' επέκταση, την ελληνική επικράτεια· από την άλλη, επέλεξε να αναθέσει τη διαχείριση του προσφυγικού φαινομένου στις Μ.Κ.Ο, με σκοπό οι ροές ανθρώπων που κατέφταναν στην Ελλάδα να μεταφραστούν και σε ροές χρημάτων που θα λάμβανε η τότε ελληνική κυβέρνηση και θα κατανέμονταν αντιστοίχως σε μη κρατικούς φορείς. Παράλληλα, η κινητοποίηση των Μ.Κ.Ο, σε αυτήν την προγενέστερη συγκυρία, απαντούσε και σε μία δεύτερη επιτακτική ανάγκη. Ο κοινωνικός ιστός θα έπρεπε να εξοικειωθεί με τη γραμματική και τη νόρμα του ανθρωπισμού: όχι πια άνευ όρων αλληλεγγύη, απόπειρα άρσης των φυλετικών και ταξικών διακρίσεων μεταξύ ντόπιων και μεταναστ(ρι)ών, αλλά ενσάρκωση συγκεκριμένων ρόλων, χρήση των τεχνικών και των εννοιών του management, λίγο feedback από εδώ, κάποια referrals από εκεί και το ζήτημα έλαβε τέλος.

Παρ' όλα αυτά, θα πρέπει από πλευράς μας να σημειώσουμε πως η τεχνική διαχείριση του μεταναστευτικού φαινομένου, που αντιστοιχεί στην παρούσα χρονική στιγμή, έχει μετατοπιστεί τόσο από την προώθηση των άθλιων συνθηκών των κέντρων κράτησης όσο και από την συνακόλουθη παρεμβατικότητα των Μ.Κ.Ο. Η άνοδος της κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας στην πολιτική εξουσία, το καλοκαίρι του 2019, –με κεντρικό σημείο στην πολιτική της ατζέντα «τα κλειστά σύνορα»–, σε συνδυασμό με τα γεγονότα του Μαρτίου του 2020 στη Λέσβο –καθώς και σε άλλα νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου–, κατά τη διάρκεια των οποίων, συγκροτήθηκε το κυβερνητικό δόγμα περί της «ασύμμετρης απειλής» από την Τουρκία, συνετέλεσαν δραματικά στην αλλαγή της κατάστασης. Ειδικότερα, ακόμα και τους μήνες που προηγήθηκαν του Μαρτίου του 2020 ένα σημαντικό κομμάτι, δεξιού πολιτικού προσανατολισμού, της τοπικής κοινωνίας έθεσε υπό τον έλεγχο του περιοχές στρατηγικής σημασίας του νησιού, παρεμποδίζοντας την κίνηση των μεταναστ(ρι)ών, των εργαζομένων σε Μ.Κ.Ο που θεωρούνταν ύποπτοι/-ες, αλλά και των δημοσιογράφων και των αλληλέγγυων ατόμων. Το κάλεσμα για γενική απεργία από το Δήμο Μυτιλήνης –υπό το σύνθημα «θέλουμε πίσω τα νησιά μας, θέλουμε

πίσω τις ζωές μας»– συνετέλεσε ακριβώς στο να πριμοδοτήσει τα ήδη θεμελιωμένα σε κοινωνικό επίπεδο ακροδεξιά αιτήματα. Παράλληλα, ο μεταναστευτικός πληθυσμός στο νησί της Λέσβου είχε αυξηθεί ραγδαία, εξαιτίας της συντονισμένης μεταναστευτικής στρατηγικής της κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας, που έθεσε τέλος στις μεταφορές στην ηπειρωτική χώρα και επιδείνωσε τις άθλιες συνθήκες στα κέντρα κράτησης. Εξαιτίας αυτού του φαινομένου, χιλιάδες μετανάστ(ρι)ες κατέβηκαν στους δρόμους, ώστε να διεκδικήσουν την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσής τους, την παύση των απελάσεων και τέλος την μετεγκατάστασή τους στην ηπειρωτική χώρα. Ως αντίδραση στις εν λόγω κινητοποιήσεις, η πλέον κινητοποιημένη δεξιά δύναμη βρήκε μεγάλη απήχηση σε τοπικό επίπεδο με αποτέλεσμα τη συγκρότηση παρα-στρατιωτικών ομάδων και ομάδων διαμαρτυρίας, οι οποίες ήλεγχαν τις εισόδους και τις εξόδους του κέντρου κράτησης της Μόριας και δρούσαν παρασκηνιακά με σκοπό να περιορίσουν την πρόσβαση των μεταναστ(ρι)ών στο δημόσιο χώρο αλλά και την παροχή κοινωνικών υπηρεσιών προς τους/τις τελευταίους/τελευταίες· κινήσεις οι οποίες στο σύνολό τους ευθυγραμμίζονταν με τις υποσχέσεις και τις πρακτικές της ελληνικής κυβέρνησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης.

Σε κάθε περίπτωση, στην τρέχουσα συγκυρία, στην Ελλάδα 2.0, κεντρικό διακύβευμα της μεταναστευτικής πολιτικής αποτελεί η κατασκευή κλειστών κέντρων κράτησης, των οποίων οι εγκαταστάσεις θα βρίσκονται μακριά από τον κοινωνικό ιστό, ώστε να αποφεύγεται κάθε πιθανή συνάντηση ντόπιων και μεταναστ(ρι)ών στα κέντρα των πόλεων και, εν γένει, των πυκνοκατοικημένων περιοχών. Τη συνθήκη αυτή, φυσικά, ενισχύει και ο «κλειστός χαρακτήρας», ο παράγοντας του εγκλεισμού που επιβάλλεται στις μετανάστ(ρι)ες, εξαιτίας του οποίου η δυνατότητα εξόδου και ελεύθερης μετακίνησης σε τοπικό επίπεδο θα περιορίζεται και θα τίθεται υπό αυστηρό έλεγχο.

Ωστόσο, η απόπειρα της κυβέρνησης, να μετατρέψει τα κλειστά κέντρα κράτησης σε κατ' εξοχήν μοντέλο για τη στέγαση του συνόλου του μεταναστευτικού πληθυσμού, δεν θα ήταν εφικτή, αν τα συνεχιζόμενα μεταναστευτικά κύματα δεν είχαν συρρικνωθεί και ανασχεθεί, αν δηλαδή ο αριθμός των αφιχθέντων μεταναστών στην ελληνική επικράτεια δεν είχε μειωθεί δραματικά. Και είναι σε αυτό το σημείο που λανθάνει ένα από τα απόκρυφα «μυστικά» της ελληνικής κοινωνίας και του ευρωπαϊκού κόσμου

γενικότερα· το αντίτιμο που κάποιος είναι υποχρεωμένος να καταβάλει για «να πάρει πίσω τη ζωή του», για να προφασιστεί, με άλλα λόγια, την επιστροφή στην κανονικότητα. Θα μπορούσε, άλλωστε, να συνοψιστεί σε μία λέξη: *pushbacks* – επαναπροωθήσεις.

* * *

Τα *pushbacks* ή στην ελληνική απόδοση του όρου, οι επαναπροωθήσεις, από κοινού με τις δομές των κέντρων κράτησης και τις πρακτικές της ποινικοποίησης της μετανάστευσης, συγκροτούν τον ευρύτερο αστερισμό της διαχείρισης του μεταναστευτικού φαινομένου στην τρέχουσα χρονική συγκυρία. Συγκεκριμένα, αν από πλευράς μας, αναζητούσαμε έναν ορισμό, ώστε να περιγράψουμε την πρακτική των επαναπροωθήσεων, θα διαπιστώναμε πως αυτά αναφέρονται σε ένα σύνολο κρατικών μέτρων, εξαιτίας των οποίων οι πρόσφυγες ή οι μετανάστ(ρι)ες εξαναγκάζονται να επιστρέψουν πίσω στο σύνορο (εκ του οποίου, σε πρώτο χρόνο, εκκίνησαν – συνήθως αμέσως μετά τη διέλευσή του) χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η ατομική τους κατάσταση και χωρίς καμία δυνατότητα να αιτηθούν για άσυλο.¹

Παρ' όλα αυτά, το φαινόμενο των επαναπροωθήσεων δεν είναι καινούργιο, τουλάχιστον στην περιοχή του Αιγαίου πελάγους. Για παράδειγμα, ένας από τους κεντρικούς στόχους του No border camp που έλαβε χώρα στη Λέσβο το 2009 ήταν το να θέσει στο προσκήνιο το ζήτημα των παράνομων επαναπροωθήσεων. Βέβαια, εκείνη την περίοδο που προηγείτο της μεταναστευτικής κρίσης του 2015, οι επαναπροωθήσεις διενεργούνταν με διαφορετικό τρόπο. Τα σκάφη του Λιμενικού Σώματος έπλεαν στα θαλάσσια ύδατα δημιουργώντας κύματα, με αποτέλεσμα οι βάρκες στις οποίες επέβαιναν οι μετανάστ(ρι)ες να αλλάζουν κατεύθυνση και να καταλήγουν στην θαλάσσια περιοχή που υπάγεται στην τουρκική επικράτεια. Ωστόσο θα πρέπει να σημειώσουμε πως ενώ τα προηγούμενα

¹ Έκθεση σχετικά με τα μέσα για την αντιμετώπιση του αντικτύπου στα ανθρώπινα δικαιώματα που επιφέρουν οι επιχειρήσεις επαναπροώθησης των μεταναστ(ρι)ών στην στεριά και στη θάλασσα, *Ηνωμένα Έθνη*, (12 Μαΐου 2021), <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-migrants/report-means-address-human-rights-impact-pushbacks-migrants-land-and-sea>

χρόνια επιχειρήσεις επαναπροωθήσεων πραγματοποιούνταν εκ μέρους της Ελληνικής Ακτοφυλακής και της Frontex, οι εν λόγω επιχειρήσεις ήταν σποραδικές και σε καμία περίπτωση δεν συνιστούσαν τον κανόνα.

Η προαναφερθείσα κατάσταση μεταβλήθηκε ριζικά την άνοιξη του 2020. Τον Μάρτιο του 2020 μία ακόμη «κρίση» που σχετιζόταν με το μεταναστευτικό φαινόμενο ξέσπασε στα ελληνοτουρκικά σύνορα, με την ειδοποιό διαφορά πως σε εκείνη τη συγκυρία το ελληνικό κράτος έσπευσε να χαρακτηρίσει το μεταναστευτικό πληθυσμό που επιχειρούσε να διασχίσει τα χερσαία σύνορα στον Έβρο και τα θαλάσσια σύνορα στο Βορειοανατολικό Αιγαίο, «*ασύμμετρη απειλή*». Φυσικά, η συγκεκριμένη χειρονομία της ελληνικής κυβέρνησης δεν γεννήθηκε εν κενώ. Αντιθέτως, συνέπεσε με την αντίσταση των τοπικών κοινωνιών των νησιών του Βορείου Αιγαίου ενάντια στην κατασκευή κλειστών κέντρων κράτησης, οι οποίες είχαν ήδη ξεκινήσει κάποιες εβδομάδες νωρίτερα. Οι εν λόγω κινητοποιήσεις που τελικά προσέλαβαν αντιδραστικά και ακροδεξιά χαρακτηριστικά συνετέλεσαν στην πόλωση του πολιτικού κλίματος εκείνης της περιόδου και πυροδότησαν την κανονικοποίηση της αντιμεταναστευτικής πολιτικής στον ελληνικό δημόσιο διάλογο. Το δόγμα της ασύμμετρης απειλής, λοιπόν, το οποίο υιοθετήθηκε για πρώτη φορά από την ελληνική κυβέρνηση το 2020, εν μέσω ενός ταραγμένου πολιτικο-κοινωνικού πλαισίου υποστήριζε κατηγορηματικά πως η απόπειρα διάσχισης των συνόρων εκ μέρους των μεταναστριών δεν ανταποκρινόταν σε πραγματικούς και σταθμισμένους λόγους πολιτικής, οικονομικής και ανθρωπιστικής φύσεως, αλλά σε μία ενορχηστρωμένη επιχείρηση της Τουρκίας, ώστε να πλήξει έμμεσα, *-διά της ασυμμετρίας-*, τα ελληνικά εθνικά συμφέροντα. Θα πρέπει, βέβαια, να σημειώσουμε πως η ελληνική κυβέρνηση δεν αρκέστηκε απλώς στην εξαπόλυση και τη διάδοση ρατσιστικών και ακροδεξιών ρητορικών, αλλά προχώρησε στην καταστρατήγηση διατάξεων του διεθνούς δικαίου και των κατοχυρωμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων με την παύση των διαδικασιών εξέτασης άσυλου και την απαγγελία των κατηγοριών της παράνομης εισόδου σε ανθρώπους που εισήλθαν στη χώρα με σκοπό να αιτηθούν για άσυλο (βλ. την 2 & την 4 Ενότητα της έκδοσης). Μπορούμε, συνεπώς, να αντιληφθούμε πως από εκείνη τη χρονική στιγμή και έπειτα το ευρύτερο πολιτικό σκηνικό στον ελλαδικό χώρο διαμορφώνεται κατάλληλα, ώστε οι επαναπροωθήσεις να αποτελέσουν το κύριο εργαλείο της ελληνικής κυβέρνησης, όσον αφορά στη διαχείριση της μετανάστευσης μέχρι σήμερα – κάτι που άλλωστε

αποδεικνύουν οι δεκάδες δημοσιεύσεις δημοσιογραφικών ερευνών, αλλά και τα επίσημα δεδομένα οργανώσεων σχετικά με τις αφίξεις.

Συγκεκριμένα, αν εμβαθύνουμε περισσότερο στο μηχανισμό του δόγματος της «ασύμμετρης απειλής» και στη σχέση του με την πρακτική των επαναπροωθήσεων, θα ανακαλύπταμε πως η διενέργεια των επαναπροωθήσεων και πολύ περισσότερο η απρόσκοπτη διαιώνισή τους βασίζεται στην ακόλουθη τακτική: κάθε καταγγελία πως το ελληνικό κράτος προβαίνει σε δολοφονικές και παράνομες επαναπροωθήσεις προσκρούει στην κατηγορηματική απάντηση εκ μέρους του, πως οι εν λόγω κατηγορίες είναι προϊόν *fake news* και τουρκικής προπαγάνδας, επαναλαμβάνοντας πως η Ελλάδα προστατεύει τα σύνορα της Ευρώπης με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα. Με λίγα λόγια, σύμφωνα με το ελληνικό κράτος οι επιχειρήσεις επαναπροώθησης δεν λαμβάνουν χώρα και δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα. Αντιθέτως ο προκαλούμενος θόρυβος γύρω από το εν λόγω θέμα είναι αποτέλεσμα της τουρκικής προκλητικότητας, –των τουρκικών «pushing forward»–, και της αποποίησης των ευθυνών εκ μέρους της Τουρκίας. Από πλευράς μας διαφωνούμε κατηγορηματικά. Θα λέγαμε πως η στρατηγική της ελληνικής κυβέρνησης είναι δομημένη με τέτοιο τρόπο, με συνέπεια την απόλυτη εξάρτησή της από τον τουρκικό παράγοντα· γεγονός που υποχρεώνει και αναγκάζει την τελευταία να επικαλεστεί έτσι και αλλιώς τις κακόβουλες προθέσεις του τουρκικού κράτους. Για να το διατυπώσουμε απλούστερα, *ακόμη και αν το τουρκικό κράτος και η συνακόλουθη «εχθρική και επεκτατική πολιτική του» δεν υπήρχαν, η ελληνική κυβέρνηση θα όφειλε να τα επινοήσει για να δικαιολογήσει τη δολοφονική πρακτική των επαναπροωθήσεων.*

* * *

Στο κείμενο που κρατάτε στα χέρια σας επιχειρούμε να προσφέρουμε κάποιες πρακτικές πληροφορίες αναφορικά με ορισμένους τομείς που σχετίζονται με το ζήτημα των επαναπροωθήσεων. Και αυτό καθώς παρά τους δεκάδες θανάτους, τις/τους αγνοούμενες/-ους μετανάστ(ρι)ες, τις καταγγελίες διεθνών οργανώσεων, δημοσιογραφικών πρακτορείων² και

2 Βλ. για παράδειγμα την έρευνα της *Forensic Architecture*, (15 Ιουλίου 2022), <https://forensic-architecture.org/investigation/drift-backs-in-the-aegean-sea>· ή την έρευνα της O.L.A.F που υποστηρίζει πως η Ευρωπαϊκή υπηρεσία διαφύλαξης των συνόρων συνέδραμε

ακτιβιστών, η αντίδραση των επίσημων –ευρωπαϊκών ή μη– θεσμικών φορέων παραμένει ανεπαρκής. Όπως αντιστοίχως κατώτερη των περιστάσεων κρίνεται και η αντίδραση των κατοίκων του Βορειοανατολικού Αιγαίου, που ενώ είναι ενημερωμένοι για το τι συμβαίνει στις ακτές των νησιών τους επιλέγουν να παραμείνουν αμέτοχοι. Θεωρούμε, λοιπόν, πως η αποσιώπηση του εν λόγω φαινομένου και πολύ περισσότερο η ίδια του η άρνηση εκ μέρους της κυβέρνησης, απαιτεί τουλάχιστον από πλευράς μας την άρθρωση ενός αντί-λογου, αλλά και την πυροδότηση ενός διευρυμένου δημόσιου διαλόγου γύρω από αυτό. Σε αυτήν την κατεύθυνση κινείται η συγκεκριμένη έκδοση διερευνώντας αυτό καθαυτό το φαινόμενο των επαναπροωθήσεων, τις αιτίες του και τις πιθανές πρακτικές οδούς που μπορούν να συμβάλουν στην αναχαίτισή του.

Στην Πρώτη Ενότητα της παρούσας έκδοσης παρουσιάζονται οι διαφοροποιημένοι τύποι των επιχειρήσεων επαναπροώθησης, όπως αυτές διενεργούνται από την Ελληνική Ακτοφυλακή. Η περιγραφή των πρακτικών των επαναπροωθήσεων δεν είναι εξαντλητική, αντιθέτως επιχειρείται να παρουσιαστεί μία αντιπροσωπευτική τυπολογία για την κάθε επιμέρους διαφοροποιημένη μέθοδο. Ειδικότερα, γίνεται λόγος για το μη κανονιστικό μοτίβο που ακολουθούν οι πρακτικές αυτές στη θάλασσα, στην στεριά, αλλά και για τις περιπτώσεις όπου άνθρωποι εγκαταλείπονται σε ακατοίκητα νησιά.

Στην Δεύτερη Ενότητα θίγεται το ζήτημα των νομικών πτυχών των επαναπροωθήσεων. Στη συγκεκριμένη Ενότητα, από τη μία διατυπώνονται οι ενδεδειγμένες κινήσεις αναφορικά με το φαινόμενο της μετανάστευσης,

τις οποίες κάθε κράτος είναι υποχρεωμένο να θέτει σε εφαρμογή ώστε να μην αθετεί τα κατοχυρωμένα ανθρώπινα δικαιώματα και τους κανονισμούς του διεθνούς δικαίου, ενώ από την άλλη παρουσιάζονται οι νομικές διατάξεις, τις οποίες η μέθοδος των επαναπροωθήσεων καταστρατηγεί και παραβιάζει. Ταυτοχρόνως, παρέχονται κάποιες προτάσεις για το ποιες πρακτικές μπορούν να λειτουργήσουν στην κατεύθυνση της παύσης των

στο έργο της Ελληνικής Ακτοφυλακής, αποσιωπώντας διενεργούμενες επιχειρήσεις επαναπροώθησης, για τις οποίες είχε γνώση, *euronews.*, (14 Οκτωβρίου 2022), <https://www.euronews.com/my-europe/2022/10/14/eu-border-agency-frontex-covered-up-il-legal-migrant-pushbacks-says-report>

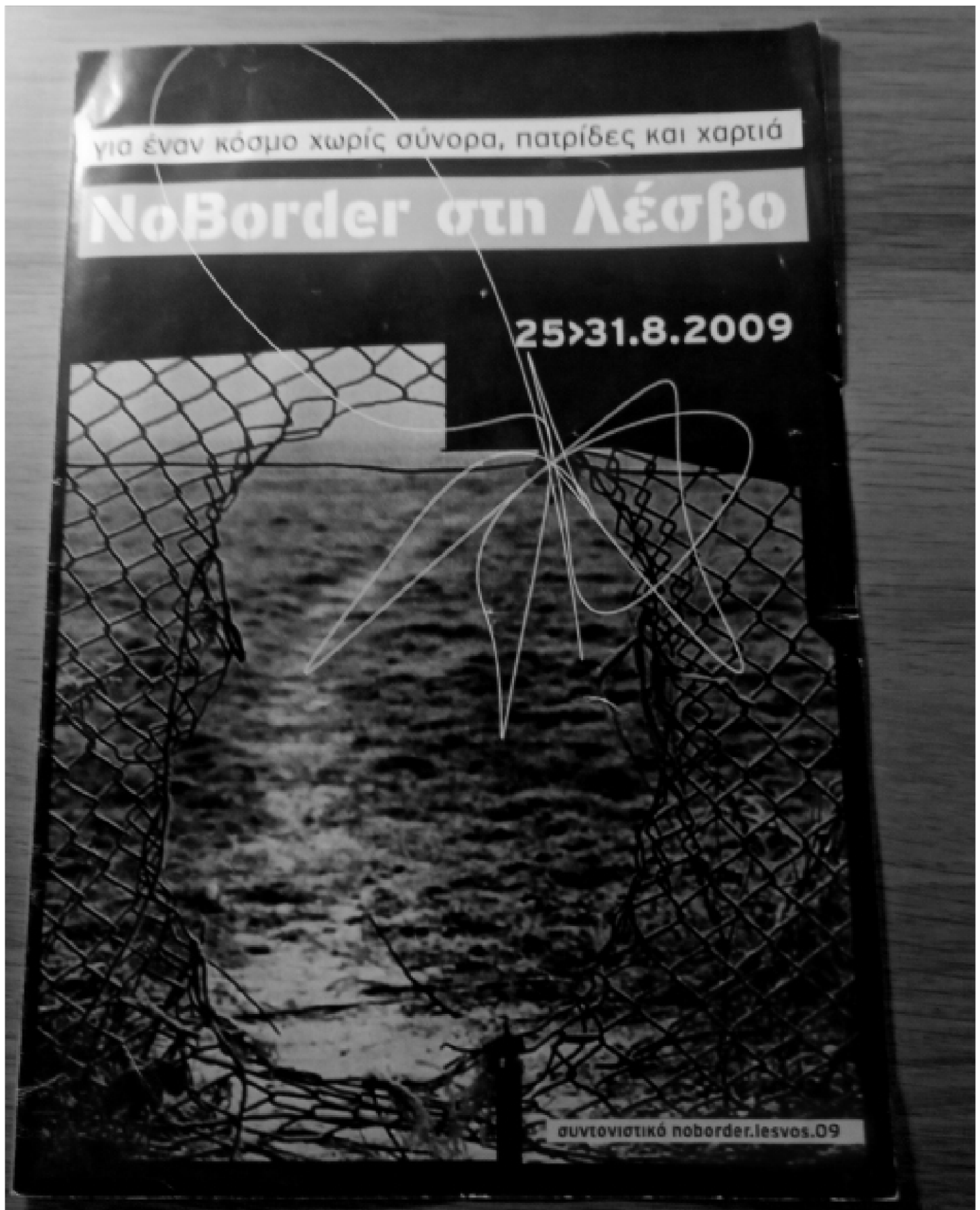
επαναπροωθήσεων σύμφωνα με το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο.

Στην Τρίτη Ενότητα παρατίθεται μία έρευνα μικρής κλίμακας, η οποία επιχειρεί να καταδείξει τους οργανισμούς που αποκομίζουν κέρδος από τη συνοριακή φύλαξη και τη συνακόλουθη πρακτική των επαναπροωθήσεων. Την ίδια στιγμή, καταδεικνύεται πως η στρατηγική, οι σχεδιασμοί, οι επιδιώξεις και οι δεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης με ιδιωτικούς φορείς αποσκοπούν στην αναβάθμιση των υλικο-τεχνικών εξοπλισμών επιτήρησης και στην αυστηροποίηση του καθεστώτος του συνοριακού ελέγχου.

Η Τέταρτη Ενότητα περιλαμβάνει ένα κείμενο από το πρώην μέλος της ανεξάρτητης ομάδας Έρευνας και Διάσωσης (Search and Rescue) Campfire, η οποία επιχειρούσε στην ανατολική ακτογραμμή της Λέσβου από το 2016 έως το 2020. Στο συγκεκριμένο κείμενο, γίνεται λόγος για την αναγκαιότητα των ανεξάρτητων επιχειρήσεων Έρευνας και Διάσωσης κατά τα χρόνια που προηγήθηκαν του 2020, ενώ αναφέρονται οι πρακτικές, μέσω των οποίων οι ανεξάρτητες ή μη κινήσεις Έρευνας και Διάσωσης ποινικοποιήθηκαν από το κράτος. Τέλος, υποστηρίζεται πως η έλλειψη εποπτείας του θαλάσσιου χώρου από φορείς που δεν υπάγονται στις ελληνικές αρχές, αλλά και η γενικευμένη εξάλειψη των Επιχειρήσεων Έρευνας και Διάσωσης στο νησί της Λέσβου, επέτρεψε στην ελληνική κυβέρνηση να προβαίνει ανενόχλητη στη διενέργεια των πρακτικών των επαναπροωθήσεων.

Μεταξύ των Ενοτήτων παρεμβάλλονται κάποιες μαρτυρίες ανθρώπων που επέζησαν των επιχειρήσεων επαναπροώθησης από την Ελληνική Ακτοφυλακή (trigger warning).

*Μυτιλήνη,
Δεκέμβριος 2022*

Το εξώφυλλο του ενημερωτικού φυλλαδίου για τη διοργάνωση του No Border camp που έλαβε χώρα το 2009 στη Λέσβο, και έθετε στο προσκήνιο μεταξύ άλλων, το ζήτημα των επαναπροωθήσεων σε αυτήν την πρώιμη και μη κανονικοποιημένη φάση τους.

1.

Η πρακτική των επαναπροωθήσεων

Η ανατομία των επαναπροωθήσεων

Οι τύποι των επαναπροωθήσεων είναι τόσο όσοι και οι άνθρωποι που προσπαθούν να διασχίσουν τα σύνορα για να περάσουν στην Ελλάδα. Και ενώ η εμπειρία του κάθε ατόμου είναι διαφορετική, μπορούμε να εντοπίσουμε στις στρατηγικές που χρησιμοποιούν οι αρχές κάποιες ομοιότητες. Οι παρακάτω περιγραφές στηρίζονται στις αναφορές ανθρώπων που επαναπροωθήθηκαν και επέζησαν των εν λόγω επιχειρήσεων. Φυσικά, η λίστα που παρατίθεται δεν αποτελεί μία εξαντλητική αναφορά του συνόλου των πρακτικών μέσω των οποίων πραγματοποιούνται οι επαναπροωθήσεις, αλλά μία περιγραφή των γενικότερων και των πιο συνηθισμένων από αυτές. Οι επαναπροωθήσεις στην περιοχή του Αιγαίου χωρίζονται σε δυο διακριτές κατηγορίες: στις επαναπροωθήσεις στη θάλασσα και στις επαναπροωθήσεις από την στεριά.

1. Οι επαναπροωθήσεις στη θάλασσα

Οι επαναπροωθήσεις στη θάλασσα αναφέρονται στις περιπτώσεις που ένα σκάφος της Ελληνικής Ακτοφυλακής ή της Frontex αναχαιτίζει στα ελληνικά ύδατα μία βάρκα στην οποία επιβαίνουν άνθρωποι και η οποία κατευθύνεται προς την Ελλάδα, ωθώντας την πίσω, –επαναπροωθώντας την– στα ύδατα της τουρκικής επικράτειας. Διαθέτουμε μία γενική εικόνα των βασικών εκτυλισσόμενων γεγονότων που λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια των επαναπροωθήσεων στη θάλασσα:

- Το σκάφος της Ελληνικής Ακτοφυλακής χρησιμοποιεί ένα R.H.I.B (ένα μικρό φουσκωτό ταχύπλοο). Σε αυτές τις περιπτώσεις, το προσωπικό του ταχύπλοου συνήθως ξεκινά να φωνάζει στους ανθρώπους σε κίνηση, ώστε να σταματήσουν τη βάρκα τους. Στις περιπτώσεις που οι άνθρωποι αποφασίσουν να μη σταματήσουν, οι υπάλληλοι της Ακτοφυλακής που επιβαίνουν στο ταχύπλοο κάνουν χρήση των όπλων τους (σημαδεύοντας τους ανθρώπους που βρίσκονται στη βάρκα) με απώτερο σκοπό να τους εκφοβίσουν και να τους αναγκάσουν να σταματήσουν. Ορισμένες φορές κάποιοι άνθρωποι επιστρέφουν πίσω οικειοθελώς, καθώς έχουν υπάρξει και στο παρελθόν θύματα επαναπροώθησης με αποτέλεσμα τον τραυματισμό τους. Στις περισσότερες περιπτώσεις, ωστόσο, ένας από τους υπαλλήλους θα επιβιβαστεί στη βάρκα, ώστε να θέσει εκτός λειτουργίας τον κινητήρα πετώντας τον στο νερό. Κατά τη διάρκεια της εν λόγω πρακτικής, ο υπάλληλος της Ακτοφυλακής συνήθως φωνάζει στους ανθρώπους να σκύψουν τα κεφάλια τους και στη συνέχεια προχωρά κόβοντας το τροφοδοτικό των καυσίμων και πετώντας τη δεξαμενή της βενζίνης και τον κινητήρα στη θάλασσα. Έπειτα, ο ίδιος υπάλληλος που βρίσκεται στη βάρκα δένει ένα σχοινί που συνδέει τη βάρκα με το σκάφος της Ελληνικής Ακτοφυλακής. Το σκάφος του Λιμενικού ρυμουλκεί τους ανθρώπους βαθιά στα τουρκικά ύδατα εγκαταλείποντάς τους και αφήνοντάς τους να παρασυρθούν από τη θάλασσα μέχρι οι τουρκικές αρχές να φτάσουν στο σημείο και να τους διασώσουν.

- Μια άλλη κοινή πρακτική της Ελληνικής Ακτοφυλακής συνίσταται στο να εξαναγκάζει τους ανθρώπους να επιβιβαστούν στο σκάφος της, ενώ στη συνέχεια η βάρκα με την οποία οι τελευταίοι ταξίδευαν καταστρέφεται από τις δυνάμεις του Λιμενικού. Εκείνη τη στιγμή, οι υπάλληλοι της Ακτοφυλακής ξεκινούν να κάνουν σωματική έρευνα στους ανθρώπους αφαιρώντας τους τα υπάρχοντά τους, συμπεριλαμβανομένων των κινητών τηλεφώνων, των χρημάτων και των πιστοποιητικών τους εγγράφων. Αφού τους έχουν αφαιρεθεί όλα τους τα υπάρχοντα, τους εξαναγκάζουν να επιβιβαστούν σε σωσίβιες λέμβους και τους εγκαταλείπουν στα τουρκικά ύδατα.

- Υπάρχουν παραλλαγές της προαναφερθείσας πρακτικής, για παράδειγμα στις περιπτώσεις που η Ελληνική Ακτοφυλακή δεν αναπτύξει ένα φουσκωτό ταχύπλοο (R.H.I.B), αλλά κάνει αποκλειστικά χρήση του συμβατικού σκάφους του Λιμενικού Σώματος. Σε τέτοιες περιπτώσεις, αναφέρεται από τους επιζήσαντες και τις επιζήσασες των επαναπροωθήσεων πως οι υπάλληλοι του Λιμενικού χρησιμοποιούν μία μακριά ξύλινη ράβδο για να προκαλέσουν βλάβη στον κινητήρα μέχρι να τον καταστρέψουν ολοκληρωτικά. Επίσης, αυτή η ράβδος χρησιμοποιείται συχνά για

να προκαλέσει βλάβη και στους ίδιους τους επιβιβαζόμενους.

- Υποστηρίζοντας πως οι μόνοι τρόποι με τους οποίους διενεργούνται οι επαναπροωθήσεις είναι αποκλειστικά οι προαναφερθέντες, θα αφήναμε απέξω την εμπειρία πολλών ανθρώπων που υπέστησαν αποτρόπαιη βία από τις αρχές καθώς διέσχιζαν τα σύνορα. Οι επιζήσασες και οι επιζήσαντες περιγράφουν επιχειρήσεις επαναπροωθήσεων κατά τις οποίες οι δυνάμεις της Ελληνικής Ακτοφυλακής τρύπησαν τη βάρκα τους και απλώς τους παρακολουθούσαν, –ενώ παράλληλα οι άνθρωποι πάλευαν να αποτρέψουν τη βύθιση–, για να τους διασώσουν παρά μόνο την τελευταία στιγμή και έπειτα να τους επαναπροωθήσουν αφού πρώτα τους τοποθέτησαν σε σωσίβιες λέμβους. Επίσης υπάρχουν αναφορές πως οι αρχές χρησιμοποιούν πραγματικά πυρά που εκτοξεύονται στο νερό δίπλα από τις βάρκες με απώτερο σκοπό τον εκφοβισμό των επιβαινόντων. Μια άλλη τακτική που συχνά καταγγέλλεται, έχει να κάνει με τις κινήσεις των σκαφών της Ελληνικής Ακτοφυλακής που περιστρέφονται με μεγάλη ταχύτητα γύρω από τις βάρκες ώστε να τις αποσταθεροποιήσουν.
- Υπάρχουν επίσης επαναπροωθήσεις που λανθασμένα χαρακτηρίζονται ως «μη βίαιες», καθώς παραβλέπεται το γεγονός πως οι επαναπροωθήσεις είναι εξ' ορισμού βίαιες. Οι εν λόγω επαναπροωθήσεις συνήθως έχουν να κάνουν με την ανταγωνιστικότητα της Ελληνικής και της Τουρκικής Ακτοφυλακής, οι οποίες σε αυτήν την περίπτωση βρίσκονται εκατέρωθεν της βάρκας. Έχοντας υπάρξει θύματα επαναπροωθήσεων, ή έχοντας ακούσει για τις εμπειρίες άλλων ατόμων, συνηθίζεται από τους ανθρώπους που βρίσκονται σε κίνηση να επιστρέφουν πίσω στη θέα ενός σκάφους του Ελληνικού Λιμενικού. Σε κάποιες περιπτώσεις, η Τουρκική Ακτοφυλακή караδοκεί στην τουρκική πλευρά των συνόρων και τότε η βάρκα των ανθρώπων εγκλωβίζεται εν μέσω των σκαφών του Ελληνικού και του Τουρκικού Σώματος. Η εν λόγω συνθήκη οδηγεί συχνά σε μια κατάσταση μη παροχής βοήθειας, κατά την οποία τα σκάφη και των δύο κρατών παραμένουν εκατέρωθεν του πλεούμενου για ώρες, καθώς αυτό παρασύρεται από τη μία

πλευρά στην άλλη, με τους επιβάτες του να αναμένουν ποια από τις δύο δυνάμεις θα αναλάβει την πρωτοβουλία των κινήσεων. Είναι ευρέως γνωστό πως αυτές οι ιδιότυπες ανταγωνιστικές κινήσεις έχουν μακρά διάρκεια.

2. Οι επαναπροωθήσεις από την στεριά

Στις περιπτώσεις που οι άνθρωποι εν κινήσει φτάσουν στα νησιά, η πρακτική των επαναπροωθήσεων ακολουθεί μία διαφορετική διαδικασία:

- Όταν φτάσουν στην στεριά, συνηθίζεται από πλευράς των ανθρώπων να προσπαθούν να κρυφτούν στα γύρω δάση και τους λόφους. Όταν οι αρχές μάθουν για την άφιξή τους, θα ξεκινήσουν να ερευνούν στην ευρύτερη περιοχή. Κατά τη διάρκεια αυτών των ερευνών οι πιο συνηθισμένες αστυνομικοί μέθοδοι περιλαμβάνουν τη χρήση μονάδων K9 (σκύλων περιπολίας και ανίχνευσης), όπως και πυροβολισμούς με πραγματικά πυρά. Θα πρέπει να σημειωθεί

πως έχουν καταγραφεί διάφορες μονάδες να αναζητούν τους ανθρώπους, συμπεριλαμβανομένων των μονάδων της μυστικής αστυνομίας, των ειδικών επιχειρήσεων, της Ακτοφυλακής και του στρατού ξηράς.

- Μόλις οι αρχές εντοπίσουν τους ανθρώπους σε κίνηση, οι τελευταίοι συλλαμβάνονται και μεταφέρονται μέσω ενός οχήματος (συνήθως μέσω ενός μαύρου βαν χωρίς καθόλου διακριτικά) σε κάποιο είδους εγκατάσταση. Η διαδικασία ποικίλει αρκετά και εξαρτάται από την ώρα της ημέρας και την τοποθεσία στην οποία οι άνθρωποι εντοπίζονται. Είναι πολύ συχνές οι μαρτυρίες ατόμων που υποστηρίζουν πως μεταφέρθηκαν σε μια τοποθεσία όπου σε ορισμένες περιπτώσεις κάποιες και κάποιοι από αυτούς πληροφορήθηκαν ότι θα μεταφερθούν στο τμήμα που προορίζεται για καραντίνα στα βόρεια του νησιού, προκειμένου, εν τέλει, να μεταβιβαστούν στο camp του Καρά Τεπέ. Ωστόσο έχει σημειωθεί ότι σε αυτήν την εγκατάσταση οι αρμόδιοι υπάλληλοι ψάχνουν τις τσάντες και τις τσέπες των ανθρώπων και τους κλέβουν τα υπάρχοντά τους, ενώ αναφέρεται, επίσης, πως εάν υπάρξει αντίσταση από πλευράς των ατόμων, οι υπάλληλοι προβαίνουν στην άσκηση σωματικής βίας. Στη συνέχεια οι άνθρωποι μεταφέρονται μέσω ενός λεωφορείου της Ελληνικής Ακτοφυλακής (παρόμοιου με τα λεωφορεία που χρησιμοποιούνται από την ελληνική αστυνομία – οι επονομαζόμενες «κλούβες») σε μια τρίτη τοποθεσία στην οποία υπάρχει μια μικρή προβλήτα. Οι άνθρωποι αναφέρουν ότι έχουν τα χέρια τους δεμένα με tie-wrap (πλαστικές χειροπέδες) πριν εξαναγκαστούν να επιβιβαστούν σε ένα από τα δύο σκάφη της Ελληνικής Ακτοφυλακής. Το δεύτερο σκάφος της Ελληνικής Ακτοφυλακής συνήθως έχει προετοιμασμένες εκ των προτέρων τις φουσκωτές σωσίβιες λέμβους. Έπειτα, οι άνθρωποι εξαναγκάζονται να επιβιβαστούν στο πρώτο σκάφος και να καθίσουν στο πίσω μέρος του με το βλέμμα στραμμένο στο έδαφος, ενώ εκείνη τη στιγμή το δεύτερο σκάφος μεταφέρει τις σωσίβιες λέμβους. Σε περίπτωση που κάποιο άτομο στρέψει το βλέμμα του από το έδαφος και κοιτάξει τριγύρω του, οι φύλακες θα του ασκήσουν βία. Όταν το σκάφος της Ελληνικής Ακτοφυλακής προσεγγίσει τα τουρκικά ύδατα οι άνθρωποι εξαναγκάζονται να επιβιβαστούν στις

σωσίβιες λέμβους· το αν οι πλαστικές χειροπέδες θα αφαιρεθούν ή όχι εξαρτάται από τη δυναμική της κάθε περίπτωσης. Οι σωσίβιες λέμβοι, στις οποίες επιβαίνουν τα εκάστοτε άτομα πλέουν για ώρες στη θάλασσα μέχρι να διασωθούν από την Τουρκική Ακτοφυλακή.

- Η χρήση των σωσίβιων λεμβών δεν κρίνεται πάντοτε αναγκαία. Το 2021 αναφέρθηκαν πολλά περιστατικά κατά τα οποία οι άνθρωποι ρίχτηκαν απευθείας στη θάλασσα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα αρκετούς θανάτους από πνιγμό. Το Σεπτέμβριο του 2021, δύο άνθρωποι, από την Ακτή Ελεφαντοστού και από το Καμερούν αντίστοιχα, απήχθησαν από την ελληνική αστυνομία στη Σάμο. Σύμφωνα με έναν επιζήσαντα του περιστατικού, οι άνθρωποι αυτοί οδηγήθηκαν στη μέση του Αιγαίου πελάγους χτυπήθηκαν και πετάχτηκαν απευθείας στη θάλασσα χωρίς λέμβους ή σωσίβια. Οι δύο εξ' αυτών πέθαναν και ξεβράστηκαν στις τουρκικές ακτές.¹
- Δεν υπάρχει κάποιο συγκροτημένο ή προδιαγεγραμμένο μοτίβο σωματικής βίας που θέτουν σε εφαρμογή οι αρχές ενάντια στους ανθρώπους σε κίνηση. Ενώ οι εν λόγω συμπεριφορές σε ορισμένες περιπτώσεις έχουν να κάνουν με την αντίσταση στις διαταγές των αρχών, στις πιο πρόσφατες αναφορές δεν υπάρχει καμία συσχέτιση ανάμεσα στην αντίσταση και τη σωματική βία εκ μέρους της Ελληνικής Ακτοφυλακής. Όταν επιζήσασες και επιζήσαντες επαναπροωθήσεων ερωτήθηκαν για ποιο λόγο οι δυνάμεις του Λιμενικού σε κάποιες περιπτώσεις προβαίνουν στην άσκηση σωματικής βίας ενώ σε άλλες όχι, η απόκρισή τους ήταν η ακόλουθη: «εξαρτάται από τη διάθεσή τους».

¹ Katy Fallon, «Πρόκειται για διαπραττόμενη φρικαλεότητα κατά της ανθρωπότητας», *Guardian* (17 Φεβρουαρίου 2022), <https://www.theguardian.com/global-development/2022/feb/17/its-an-atrocity-against-humankind-greek-pushback-blamed-for-double-drowning>

3. Εγκαταλείποντας ανθρώπους σε ακατοίκητα νησιά

- Μία ακόμα διαφοροποιημένη πρακτική επαναπροώθησης που έχει αναφερθεί από επιζήσασες και επιζήσαντες αφορά στην εγκατάλειψη των ατόμων σε ακατοίκητα νησιά. Είναι γνωστό πως η εν λόγω πρακτική συναντάται περισσότερο στον ποταμό του Έβρου, όπου έπειτα από μία επιχείρηση επαναπροώθησης οι άνθρωποι συχνά εγκαταλείπονται σε νησίδες που υπάγονται στην ελληνική επικράτεια. Ωστόσο, υπάρχουν επίσης μαρτυρίες πως άνθρωποι εγκαταλείπονται σε ακατοίκητα νησιά –ή βραχονησίδες– του Αιγαίου πελάγους. Σε αυτές τις περιπτώσεις, η Ελληνική Ακτοφυλακή ρίχνει τους ανθρώπους στη θάλασσα κοντά σε ένα μικρό νησί προς το οποίο μπορούν να κολυμπήσουν, χωρίς την «παροχή» σωσιβίων λεμβών.
- Τέλος, υπάρχουν αρκετές μαρτυρίες από ανθρώπους που κρατούνταν στο Φαρμακονήσι. Οι άνθρωποι αυτοί ανέφεραν πως κρατούνταν σε μια στρατιωτική βάση, και υφίσταντο βασανιστήρια για πολλές μέρες. Στις μαρτυρίες που αφορούν στα βασανιστήρια γίνεται λόγος για την χρήση των πρακτικών του εικονικού πνιγμού και της στέρησης ύπνου, καθώς και για ξυλοδαρμούς.

Μαρτυρία γυναίκας από την Αιθιοπία

Όταν εγκατέλειψα την πατρίδα μου, ήμουν προετοιμασμένη να δεχθώ άσχημη μεταχείριση στην Τουρκία και εν τέλει ναι, δεν ήταν εύκολα, αλλά πίστευα ότι οι Έλληνες αδελφοί και αδελφές (καθώς έχουμε την ίδια θρησκεία) θα μας αντιμετώπιζαν ως ανθρώπους που αναζητούν προστασία, τουλάχιστον ως ανθρώπους. Έκανα μεγάλο λάθος! Στο σχολείο μάθαμε τα πάντα για την ελληνική ιστορία, τον πολιτισμό, ακόμη και το πώς να διαβάζουμε αρχαία ελληνικά. Δεν ήταν δική μου επιλογή, όμως όταν κατάλαβα πως θα έπρεπε να πάω στην Ελλάδα ήμουν ενθουσιασμένη που θα έβλεπα αυτή τη χώρα με την οποία ένιωθα τόσο συνδεδεμένη.

Αλλά αυτό που βίωσα στην Ελλάδα μου ράγισε την καρδιά. Μας φέρθηκαν σαν ζώα, χειρότερα από ότι φέρονται στα ζώα. Μας χτύπησαν, μας λήστεψαν, μας εγκατέλειψαν στη θάλασσα σε μια μικρή φουσκωτή βάρικα. Με ανάγκασαν μέχρι και να γδυθώ, με έψαξαν, με απείλησαν ότι θα με βιάσουν, πίεσαν το πρόσωπό μου στο πτώμα ενός νεκρού ζώου στο έδαφος. Πώς μπορούν να φέρονται έτσι στους ανθρώπους και να ισχυρίζονται ότι είναι χριστιανοί; Μην με παρεξηγήσετε, αφού επαναπροωθήθηκα επτά φορές, όταν τελικά έφτασα στην Ελλάδα συνάντησα καλούς ανθρώπους, αλλά αυτό που μου έκανε το Λιμενικό Σώμα είναι απερίγραπτο. Δε θα ξεχάσω ποτέ αυτό το βασανιστήριο.

2.

Τα νομικά ζητήματα και οι παραβιάσεις των διεθνών νόμων

Οι νομικές πτυχές των επαναπροωθήσεων

Θα περιγράψουμε τώρα εν συντομία τις νομικές πτυχές των επαναπροωθήσεων. Σε πρώτο επίπεδο, θα συζητήσουμε γενικές νομικές αρχές που καταδεικνύουν γιατί κάθε επαναπροώθηση αποτελεί παραβίαση του διεθνούς δικαίου. Δευτερευόντως, θα εξετάσουμε τις προκλήσεις που ενυπάρχουν, ώστε να χρησιμοποιηθεί ο ίδιος ο νόμος για να λάβει τέλος η πρακτική των επαναπροωθήσεων και ταυτοχρόνως θα επισημάνουμε τι μπορεί να λειτουργήσει και τι όχι προς αυτήν την κατεύθυνση. Θα θέλαμε, ευθύς εξ' αρχής, να διευκρινίσουμε ότι δεν θεωρούμε πως το δίκαιο –είτε πρόκειται για το εθνικό δίκαιο, είτε για το διεθνές δίκαιο, είτε για δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων– αποτελεί μία ηθική ή απόλυτη αρχή που φιλοδοξούμε να τηρήσουμε. Παρ' όλα αυτά, πιστεύουμε πως η επικέντρωση στο πεδίο του δικαίου συνιστά ένα ενδιαφέρον σημείο για συζήτηση, πολύ περισσότερο όταν εξετάζουμε την αποτυχία της κυβέρνησης να θέσει σε εφαρμογή τους δικούς της νόμους – και κατ' επέκταση την άρνηση της πρακτικής των επαναπροωθήσεων από πλευράς της· παράλληλα, θεωρούμε πως η ενασχόληση με αυτό το πεδίο μάς επιτρέπει να εξετάσουμε διάφορες τακτικές και εργαλεία, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την αποδόμηση των εν λόγω πολιτικών.

Επαναπροωθήσεις και παραβίαση του διεθνούς δικαίου

Προηγουμένως, περιγράφηκε η μέθοδος των επαναπροωθήσεων τόσο στη θάλασσα όσο και στη στεριά (βλ. Ενότητα 1). Εάν ένα άτομο φτάσει στη Λέσβο, τότε είναι σαφές ότι έχει εισέλθει σε ελληνικό έδαφος και ότι

επομένως, η Ελλάδα δεσμεύεται από τους διεθνείς κανονισμούς που είναι υποχρεωμένη να θέτει σε εφαρμογή. Τι συμβαίνει, όμως, με την περίπτωση της Θάλασσας;

Σε γενικές γραμμές, τα ύδατα που βρίσκονται σε απόσταση 12 ναυτικών μιλίων από την ακτή θεωρούνται χωρικά ύδατα του συγκεκριμένου κράτους. Στο Αιγαίο πέλαγος η απόσταση μεταξύ της Τουρκίας και της Ελλάδας είναι, κατά βάση, μικρότερη από αυτά τα 12 ναυτικά μίλια. Συνεπώς, γύρω από τη Λέσβο δεν υπάρχουν διεθνή ύδατα: τα χωρικά ύδατα της Ελλάδας και της Τουρκίας γειτνιάζουν μεταξύ τους. Εάν οι άνθρωποι σε κίνηση εισέλθουν σε ελληνικά εθνικά ύδατα, εισέρχονται και σε ελληνικό έδαφος. Η Ελλάδα δεσμεύεται από τους ίδιους διεθνείς κανονισμούς όπως και στην στεριά.

Οι επαναπροωθήσεις (ή «οι ομαδικές απελάσεις» [*“collective expulsions”*]), όπως ονομάζονται στο διεθνές δίκαιο) εντός των εθνικών υδάτων, σε συνδυασμό με εκείνες που διενεργούνται εναντίον των ανθρώπων σε κίνηση που έχουν κατορθώσει να αποβιβαστούν στη στεριά, είναι εξίσου παράνομες. Όπως καταδεικνύεται παρακάτω, παραβιάζουν πολυάριθμους νόμους και συνθήκες. Στο σύνολό της, η πολιτική των επαναπροωθήσεων –που αποτελεί συστηματική και εκτεταμένη επίθεση κατά των μεταναστ(ρι)ών– συνιστά έγκλημα κατά της ανθρωπότητας.

Ατιμωρησία

Ένα ερώτημα ακολουθεί αυτές τις νομικές επεξηγήσεις: πώς είναι δυνατόν να εφαρμόζεται συστηματικά μια πρακτική που παραβιάζει σαφώς το διεθνές και το εθνικό ποινικό δίκαιο;

Πρώτα απ' όλα, για να θέσεις ένα περιστατικό ενώπιον των δικαστηρίων, χρειάζεσαι ενάγοντες και ενάγουσες. Αυτό σημαίνει ότι τα άτομα που ενεπλάκησαν και υπέστησαν την εν λόγω βία πρέπει να επιθυμούν να εμπλακούν σε μια δικαστική υπόθεση. Μερικές φορές οι άνθρωποι επιθυμούν να προσφύγουν στη δικαιοσύνη, ενώ άλλες φορές δεν θέλουν να εμπλακούν, επειδή θέλουν να προσπαθήσουν να προσεγγίσουν εκ νέου την Ελλάδα ή επειδή θέλουν να προσπελάσουν το συγκεκριμένο περιστατικό.

<p>Καταγεγραμμένα Ανθρώπινα Δικαιώματα και αρχές του Διεθνούς Δικαίου</p>	<p>Νομικές υποχρεώσεις</p>	<p>Καταγεγραμμένες παραβιάσεις δικαιωμάτων</p>
<p>Απαγόρευση των ομαδικών απελάσεων (collective expulsions)</p>	<p>Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (C.F.R.E.U) Άρθρο 19(1). Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (E.C.H.R), Πρωτόκολλο υπ’ αριθμόν 4, Άρθρο 4.</p>	<p>Οι ομαδικές εκδιώξεις –ή οποιοδήποτε μέτρο που εξαναγκάζει τις αλλοδαπές και τους αλλοδαπούς, ως ομάδα, να εγκαταλείψουν τη χώρα άνευ ικανοποιητικής και αντικειμενικής εξετάσεως της ατομικής κατάστασης του κάθε ατόμου– απαγορεύονται ρητά σε πολλές νομικές συνθήκες.</p>
<p>Το δικαίωμα στη ζωή</p>	<p>Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (E.C.H.R) Άρθρο 2. Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (C.F.R.E.U) Άρθρο 2. Ελληνικό Σύνταγμα Άρθρο 5(2).</p>	<p>Παραβιάζεται διά του εξαναγκασμού των ανθρώπων να επιβαίνουν σε σωσίβια λέμβο που δεν είναι εξοπλισμένη με μηχανή σε ανοιχτή θάλασσα ή/και διά της άρνησης παροχής βοήθειας σε ανθρώπους που επιβαίνουν σε κατεστραμμένη λέμβο και αντ’ αυτού, ρυμουλκούνται σε ανοιχτή θάλασσα, όπου και εγκαταλείπονται χωρίς καμία εγγύηση διάσωσης.</p>

<p>Το δικαίωμα του ανθρώπου να μην υφίσταται βασανιστήρια, απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση</p>	<p>Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (E.C.H.R) Άρθρο 3.</p> <p>Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (C.F.R.E.U) Άρθρο 4.</p> <p>Ελληνικό Σύνταγμα Άρθρο 7(2).</p>	<p>Παραβιάζεται διά της κράτησης των ανθρώπων σε απάνθρωπες συνθήκες, χωρίς πρόσβαση σε τροφή, νερό, καταφύγιο ή σε εγκαταστάσεις υγιεινής· διά της βίας τόσο ψυχικής όσο και σωματικής κατά των μεταναστ(ρι)ών· διά των ψευδών διαβεβαιώσεων περί διάσωσης· και διά της εγκατάλειψης των μεταναστ(ρι)ών στη θάλασσα, με σοβαρό κίνδυνο για τη ζωή τους.</p>
<p>Η αρχή της μη επαναπροώθησης (The principle of non-refoulement)</p>	<p>Σύμβαση του 1951 Άρθρο 33.</p> <p>Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (E.C.H.R) Άρθρο 3.</p> <p>Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (C.F.R.E.U) Άρθρο 19(2).</p> <p>Κώδικας Συνόρων του Σένγκεν Άρθρα 3 και 4.</p> <p>Ελληνικός Νόμος 4636/2019 Άρθρα 21, 38(1) της Οδηγίας αναφορικά με τις Διαδικασίες εξέτασης Ασύλου.</p>	<p>Παραβιάζεται διά της απομάκρυνσης ανθρώπων από την ελληνική επικράτεια άνευ εξατομικευμένης ταυτοποίησης και καταγραφής και, ως εκ τούτου, διά της παρεμπόδισής τους να αιτηθούν για άσυλο στην Ελλάδα.</p> <p>Παραβιάζεται διά της έκθεσης των μεταναστ(ρι)ών σε κίνδυνο «συνεπαγόμενης» ή «έμμεσης» επαναπροώθησης (<i>refoulement</i>), μέσω της απέλασής τους (<i>expulsion</i>) στην Τουρκία, απ' όπου ενδέχεται να απελαθούν σε χώρα όπου η ζωή ή η ελευθερία τους θα απειλείται.</p>

<p>Το δικαίωμα στο άσυλο</p>	<p>Άρθρο 14 της Διεθνούς Διακήρυξης των Ανθρωπίνων δικαιωμάτων·</p> <p>Προσφυγική Διακήρυξη του 1951·</p> <p>Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (C.F.R.E.U) Άρθρο 18.</p>	<p>Παραβιάζεται διά της άρνησης πρόσβασης στις διαδικασίες αίτησης ασύλου σε μετανάστ(ρι)ες που είχαν εισέλθει στην ελληνική επικράτεια, –είτε πρόκειται για τον ελληνικό υδάτινο χώρο είτε πρόκειται για ελληνικό έδαφος στην στεριά–, ανεξαρτήτως των συνθηκών, κάτω από τις οποίες διέσχισαν τα σύνορα.</p>
<p>Το δικαίωμα στην ελευθερία και την ασφάλεια</p>	<p>Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (E.C.H.R) Άρθρο 5·</p> <p>Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (C.F.R.E.U) Άρθρο 6·</p> <p>Ελληνικό Σύνταγμα Άρθρο 6.</p>	<p>Παραβιάζεται διά της συστηματικής κράτησης μεταναστ(ρι)ών, είτε εντός ανεπίσημων εγκαταστάσεων κράτησης στα ελληνικά νησιά ή εντός μικρών φορητών (βαν), είτε εντός πλεύμενων στα εθνικά χωρικά ύδατα, χωρίς την έκδοση οποιασδήποτε εντολής για κράτηση ή απέλαση και χωρίς να παρέχεται καμία πληροφορία αναφορικά με τους λόγους ή με τη διάρκεια της κράτησης.</p>

<p>Το δικαίωμα στην ισχύουσα προσφυγή</p>	<p>Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (E.C.H.R) Άρθρο 13.</p> <p>Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (C.F.R.E.U) Άρθρα 19 και 47.</p> <p>Ελληνικό Σύνταγμα Άρθρο 20.</p>	<p>Παραβιάζεται διά της εσκεμμένης τοποθέτησης των επιζώντων σε τέτοια θέση, όπου <i>–με κανένα τρόπο–</i> δεν έχουν τη δυνατότητα να ελέγξουν και να αμφισβητήσουν τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους. Πρόκειται περί του ακριβούς ορισμού των ομαδικών απελάσεων (collective expulsions).</p>
<p>Η απαγόρευση των διακρίσεων</p>	<p>Ευρωπαϊκή Σύμβαση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (E.C.H.R) Άρθρο 14.</p> <p>Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (C.F.R.E.U) Άρθρο 21.</p> <p>Ελληνικό Σύνταγμα Άρθρο 5(2).</p> <p>και όλων των διεθνών συνθηκών για τα ανθρώπινα δικαιώματα.</p>	<p>Παραβιάζεται διά της ειδικής στοχοποίησης των μεταναστ(ρι)ών που εισήλθαν στην Ελλάδα και διά της επιβολής στο πρόσωπό τους μιας μη δικαιολογημένης διαφοροποιημένης μεταχείρισης, η οποία είναι πιθανόν να βασίζεται στο φυλετικό τους προφίλ, στην εθνική τους καταγωγή, και τη μεταναστευτική συνθήκη, και η οποία επηρεάζεται από κοινωνικές, δομικές, και θεσμικές διακρίσεις εναντίον των μεταναστ(ρι)ών στην Ελλάδα.</p>

<p>Το καθήκον για διάσωση στη θάλασσα</p>	<p>Σύμβαση για το Ναυτικό Δίκαιο των Ηνωμένων Εθνών (U.N.C.L.O.S).</p> <p>Ελληνικός Νόμος 2321/1995 (Φ.Ε.Κ 136, τ. Α΄) Άρθρο 98.</p> <p>M.S.C 78/26/ Προσθήκη 2 Παράρτημα 34 Παράγραφος 2.5, 6.12-6.13, 6.17 και 6.20.</p> <p>Προεδρικό Διάταγμα 137/2007 (Φ.Ε.Κ 174/Α΄ 31.7.2007) Παράρτημα 3.</p>	<p>Οι ελληνικές αρχές είναι υποχρεωμένες «να παρέχουν βοήθεια σε κάθε πρόσωπο που βρίσκεται στη θάλασσα και κινδυνεύει να καταλήξει ως αγνοούμενος/-η». Μακράν από το να ανταποκρίνονται στις υποχρεώσεις τους, οι ελληνικές αρχές επιτίθενται σε μετανάστ(ρι)ες στη θάλασσα, τους θέτουν υπό κράτηση στην στεριά και τους εγκαταλείπουν σε ακατάλληλες φουσκωτές βάρκες στη μέση της θάλασσας.</p> <p>Άλλοι φορείς, όπως η Frontex και το Ν.Α.Τ.Ο, αθετούν, επίσης, με σκανδαλώδη τρόπο τις υποχρεώσεις τους ώστε να παρέχουν βοήθεια στους ανθρώπους που διατρέχουν κίνδυνο στη θάλασσα, σε περιπτώσεις κατά τις οποίες παρίσταντο σε περιστατικό επαναπροώθησης ή ενεπλάκησαν ευθέως σε αυτό.</p>
---	---	--

<p>Ευθύνη για διενέργεια και υποκίνηση εγκλημάτων</p>	<p>Κατευθυντήριες αρχές του Ο.Η.Ε για Επιχειρηματικές Δραστηριότητες και για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, Αρχή 17.</p> <p>Ελληνικό Δίκαιο 4619/2019 (Ποινικός Κώδικας), Άρθρο 47.</p>	<p>Οι σωσίβιες λέμβοι – μεταποιοούμενες από την αρχική και επιδιωκόμενη χρήση τους– έχουν συμβάλλει καθοριστικά στη διενέργεια των επαναπροωθήσεων. Δεδομένης της δημοσιότητας που περιβάλλει τη χρήση των σωσίβιων λεμβών για τη διάπραξη αυτών των εν εξελίξει εγκλημάτων στο Αιγαίο πέλαγος, στην παρούσα φάση οι προμηθευτές των συγκεκριμένων λεμβών στην Ελληνική Ακτοφυλακή «παρέχουν εν γνώσει τους πρακτική βοήθεια» για τη διαγωγή των εν λόγω εγκλημάτων, και είναι και οι ίδιοι ποινικά υπόλογοι.</p>
---	---	---

Οι νομικές διώξεις υφίστανται μόνο εάν ασκηθούν εναντίον ενός μεμονωμένου δράστη –όχι εναντίον ενός ολόκληρου θεσμού–, με άλλα λόγια εναντίον ενός ή περισσότερων υπαλλήλων της Ακτοφυλακής. Στην περίπτωση των επαναπροωθήσεων όπου μία έκνομη ενέργεια αποτελεί μέρος μίας συνολικής πολιτικής πρακτικής, αναμένεται από την αρμόδια κρατική αρχή να διατάξει αστυνομική έρευνα.

Επιπρόσθετα προσκόμματα για την παύση των επαναπροωθήσεων διά της χρήσης του νόμου

Οι βραχύβιες προθεσμίες (3 μήνες στα εθνικά δικαστήρια και 4 μήνες στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων) συνεπάγονται

πως οι επιζήσαντες και οι επιζήσασες των επαναπροωθήσεων δεν έχουν την δυνατότητα να προσφύγουν στο δικαστήριο, πριν η προθεσμία για υποβολή λήξει.

Σε κάθε περίπτωση, η συγκέντρωση επαρκών αποδεικτικών στοιχείων για τη σαφή εξακρίβωση των γεγονότων μίας επαναπροώθησης ενέχει πολλές δυσκολίες, αν δεν είναι ολωσδιόλου αδύνατη, ακριβώς εξαιτίας του τρόπου με τον οποίο αυτή διενεργείται. Τα τηλέφωνα των θιγόμενων ατόμων στις περισσότερες περιπτώσεις αρπάζονται, σε συνδυασμό με οποιεσδήποτε φωτογραφίες ή επαφές που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ώστε να αποδείξουν ότι μία επαναπροώθηση έλαβε χώρα.

Η απαίτηση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (E.C.t.H.R), σύμφωνα με την οποία ένα άτομο θα πρέπει πρώτα να εξαντλήσει κάθε δυνατότητα προσφυγής στα εθνικά δικαστήρια, προσφέρει στον ανωτέρο θεσμό μία δικαιολογία για να απορρίψει συλλήβδην υποθέσεις χωρίς να εξετάσει εάν η Ελλάδα παραβίασε ή όχι το νόμο.

Το σημαντικότερο, όμως, είναι πως αν ένα άτομο κατορθώσει να θέσει ενώπιον του δικαστηρίου τους ισχυρισμούς του, έρχεται αντιμέτωπο με ένα πολιτικοποιημένο δικαστικό σύστημα –τόσο εγχώριο όσο και διεθνές, το οποίο τείνει να απορρίπτει υποθέσεις που σχετίζονται με επαναπροωθήσεις ή να προφασίζεται δικαιολογίες αναφορικά με τις ενέργειες των κυβερνήσεων. Εξάλλου, τα ίδια τα δικαστήρια έχουν συσταθεί για να ενισχύουν τα ισχύοντα συστήματα εξουσίας. Για παράδειγμα, σε δύο αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το δικαστήριο απεφάνθη πως δεν υπήρξε παραβίαση του νόμου από το κράτος καθώς οι άνθρωποι που επαναπροωθήθηκαν είχαν διασχίσει παράνομα τα σύνορα. Με λίγα λόγια, το εν λόγω δικαστήριο ισχυρίζεται παραλόγως πως οι άνθρωποι με δική τους πρωτοβουλία έθεσαν σε κίνδυνο τη ζωή τους, επειδή παραβίασαν το νόμο τη στιγμή κατά την οποία διέσχισαν τα σύνορα.¹

¹ «Έρευνα – Επαναπροωθήσεις στη Μελίγια: ND και NT v. Ισπανία», *Forensic Architecture* (15 Ιουνίου 2020), <https://forensic-architecture.org/investigation/pushbacks-in-melilla-nd-and-nt-vs-spain>. καθώς και, «Αναφορά περιστατικού: Επαναπροωθήσεις στα σύνορα Ελλάδας και Βόρειας Μακεδονίας παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα», *Ευρωπαϊκό Κέντρο για τα Συνταγματικά και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα* (Απρίλιος 2022), https://www.ecchr.eu/fileadmin/Fallbeschreibungen/Case_report_Idomeni_April2022.pdf.

Τι μπορεί να λειτουργήσει;

Στη Λέσβο, ένας κατ' εξακολούθηση επιτυχημένος τρόπος ώστε να αποτρέπονται οι επαναπροωθήσεις πριν ακόμα αυτές λάβουν χώρα αποτελεί η παρουσία μαρτύρων στο σημείο. Συγκεκριμένα, υπήρξαν πολυάριθμες περιπτώσεις στο νησί τα τελευταία χρόνια, κατά τις οποίες άνθρωποι βρήκαν ή προσέτρεξαν στους νεοαφιχθέντες και τις νεοαφιχθείσες παραμένοντας μαζί τους πριν φτάσουν οι αρχές. Σε καθεμία από τις εν λόγω περιπτώσεις, οι άνθρωποι δεν επαναπροωθήθηκαν πίσω στην Τουρκία. Φυσικά, κάτι τέτοιο ενέχει διάφορα επίπεδα κινδύνου. Η κυβέρνηση απειλεί μέσω ποινικών διώξεων και συγκεκριμένα μέσω της κατηγορίας για παράνομη διακίνηση ώστε να αποτρέψει τους ανθρώπους που επιθυμούν να παρέμβουν από το να το κάνουν. Η Ελλάδα έχει έναν ιδιαίτερος ευρύ νόμο κατά της λαθραίας διακίνησης, ο οποίος θα μπορούσε εύκολα να χρησιμοποιηθεί εναντίον των ατόμων που παρέχουν βοήθεια σε μετανάστ(ρι)ες (βλ. την Ενότητα 4 της παρούσας έκδοσης). Παρά το προφανές του κινδύνου, οι περισσότεροι άνθρωποι που έχουν αποτρέψει επιχειρήσεις επαναπροωθήσεων όντας αυτόπτες μάρτυρες σε σημεία στα οποία αποβιβάζονται βάρκες, δεν έχουν διωχθεί ποινικά.

Υπάρχουν, επίσης, αρκετές νομικές υποθέσεις που έχουν τεθεί ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σχετικά με τη μέθοδο των επαναπροωθήσεων από την Ελλάδα προς την Τουρκία, τις οποίες το Δικαστήριο έχει θέσει σε προτεραιότητα για εξέταση.

Επιπλέον, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει κάνει δεκτά αρκετά έκτακτα αιτήματα, τα οποία υποβλήθηκαν εκ μέρους των ανθρώπων που είχαν φθάσει πρόσφατα στην Ελλάδα και κινδύνευσαν να επαναπροωθηθούν. Στις υποθέσεις που υποβλήθηκαν για ανθρώπους που έφτασαν στην Ελλάδα μέσω των συνόρων του Έβρου, παρόλο που το δικαστήριο έκρινε ότι υπήρξε κίνδυνος και διέταξε την Ελλάδα να διασφαλίσει τα δικαιώματα των εν λόγω ανθρώπων, οι άνθρωποι αυτοί, στην τελική, επαναπροωθήθηκαν. Στο Αιγαίο πέλαγος, σημειώθηκε μεγαλύτερη επιτυχία, καθώς οι άνθρωποι που άσκησαν προσφυγές μέσω αυτής της νομικής οδού εν τέλει δεν επαναπροωθήθηκαν.

Μαρτυρία

Έπειτα, σύμφωνα με τις μαρτυρίες τούς πέταξαν στη θάλασσα περίπου 100 μέτρα μακριά από το νησί. «Κανείς από εμάς δεν μπορούσε να κολυμπήσει!» αναφέρει ο ερωτώμενος. «Κλαίγαμε και κολυμπούσαμε, κλαίγαμε και κολυμπούσαμε». Τελικά έφτασαν στο νησί το οποίο ήταν ακατοίμητο. «Δεν υπήρχε τίποτα, ούτε καν ένα δέντρο!». Ο ερωτώμενος δηλώνει ότι για τρεις ημέρες, οι τέσσερις άνδρες εγκαταλείφθηκαν σε αυτό το μικρό νησί. «Ήμασταν τόσο πεινασμένοι και διψασμένοι, που πίναμε νερό από τη θάλασσα και τρώγαμε τα κλαδιά των θάμνων».

3.

Οι οικονομικές πτυχές της βιομηχανίας των επαναπροωθήσεων

Ο προϋπολογισμός σχετικά με την στρατιωτικοποίηση και την ασφάλεια με σκοπό την προστασία των συνόρων

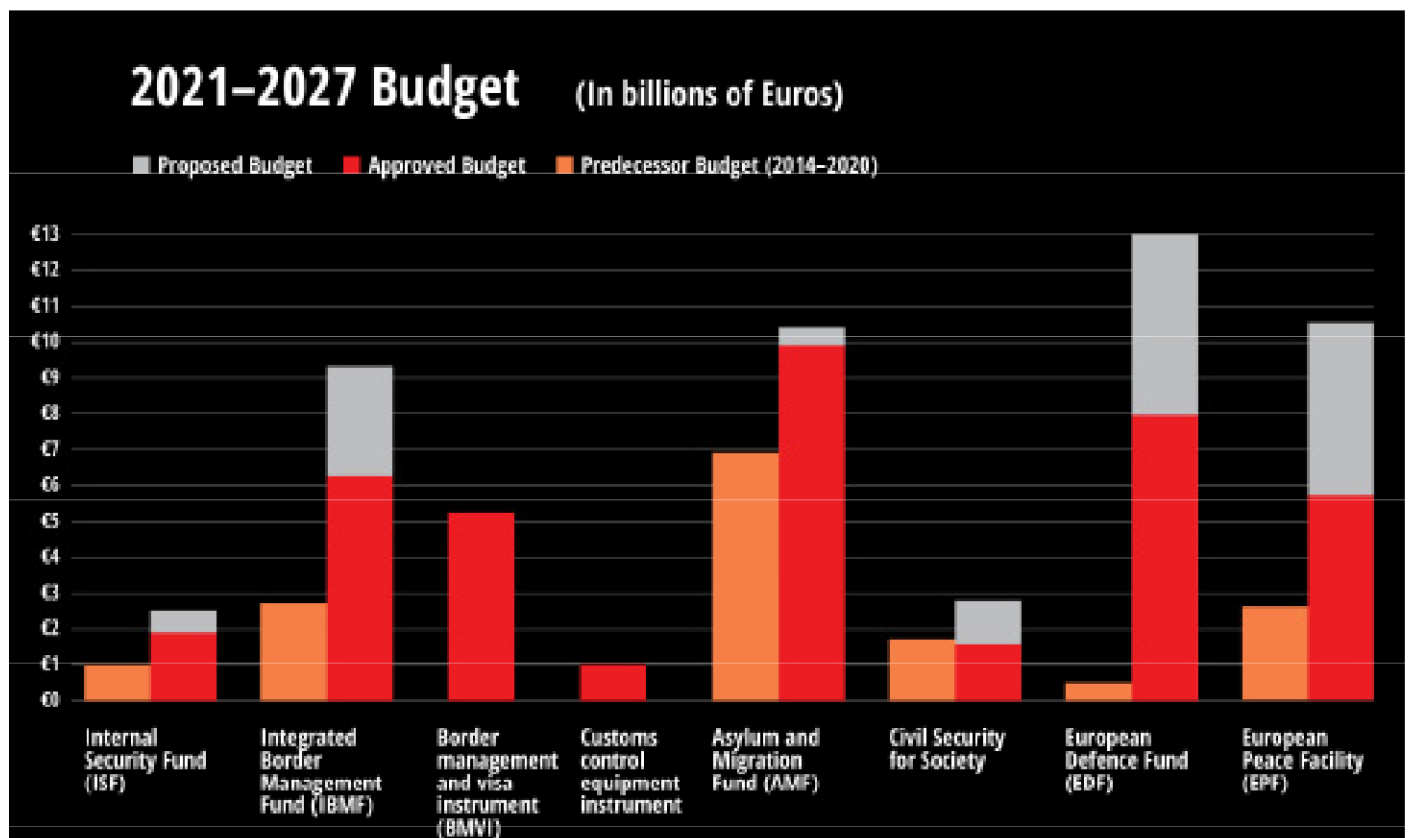
Η Ευρωπαϊκή Ένωση παρουσίασε τον νέο της προϋπολογισμό για τα έτη 2021-2027, αποδεικνύοντας την αφοσίωσή της στις πολιτικές στρατιωτικοποίησης και αντιμεταναστευσης. Στον προϋπολογισμό, οι δαπάνες της Ε.Ε για τον στρατό και την ασφάλεια αναμένεται να αυξηθούν κατά 123% σε ένα σύνολο 43.9 δισεκατομμυρίων ευρώ σε σύγκριση με τα 19.7 δισεκατομμύρια ευρώ κατά το 2014-2020.

Η Ε.Ε συγκεντρώνει χρήματα για αυτούς τους προϋπολογισμούς με διάφορους τρόπους. Ο πιο συνηθισμένος και ευρέως αντιληπτός τρόπος είναι ο Φ.Π.Α. (Φόρος Προστιθέμενης Αξίας), τον οποίο όλοι οι πολίτες της Ε.Ε καταβάλλουν για την αγορά προϊόντων τα οποία πωλούνται εντός της ίδιας της τής επικράτειας. Τα κράτη μέλη συνεισφέρουν, επίσης, ένα μέρος των φορολογικών τους εσόδων, που βασίζονται στο Ακαθάριστο Εθνικό τους Εισόδημα για το συγκεκριμένο έτος. Οι υπόλοιπες πηγές χρηματοδότησης ποικίλουν και έχουν να κάνουν με επιβαλλόμενα πρόστιμα όταν επιχειρήσεις αποτυγχάνουν να συμμορφωθούν με τους κανόνες της Ε.Ε, με φόρους στους μισθούς του εργασιακού προσωπικού της Ε.Ε, με τραπεζικά επιτόκια και με εισφορές από τρίτες χώρες.

Κρίνοντας από τις εκθέσεις που έχουν δημοσιευτεί μέχρι στιγμής¹, θα ήταν συνετό να επισημάνουμε πως έως το 2027, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα ακολουθήσει περισσότερες πολιτικές που προσανατολίζονται στην επιτήρηση

¹ Βλ. «Με τι κόστος; Χρηματοδοτώντας την ασφάλεια, την άμυνα και τις συνοριακές πολιτικές της Ε.Ε, 2021-2027», *Διεθνές Ινστιτούτο και Κρατικό Παρατηρητήριο* (Απρίλιος 2022), <https://eubudgets.tni.org/wpcontent/uploads/2022/05/At-what-cost-State-watch-TNI.pdf>

και την ασφάλεια σε κάθε πεδίο της διοίκησής της. Η ενδυνάμωση της «Ευρώπης-Φρούριο» αποτελεί την υφιστάμενη απάντηση της Ε.Ε σχετικά με το ζήτημα της μετανάστευσης. Τα κονδύλια που αναφέρονται στο Γράφημα 1 (βλ. παρακάτω) και οι αντίστοιχες αυξήσεις τους είναι σχεδόν αποκλειστικά αφιερωμένα σε διαφορετικούς τομείς που σχετίζονται με την προστασία των συνόρων. Ωστόσο, την ίδια στιγμή, ταμεία όπως το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας στοχεύουν με τη σειρά τους στην «πρόληψη και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και της ριζοσπαστικοποίησης, του επικίνδυνου και οργανωμένου εγκλήματος, μέσω της παροχής βοήθειας και προστασίας στα θύματα που υπέστησαν εγκλήματα».²

Γράφημα 1: Προϋπολογισμός 2021-2027

Οι προβλεπόμενοι προϋπολογισμοί για όλα αυτά τα ταμεία (συγκεκριμένα, το Ταμείο Ασύλου και Μετανάστευσης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας, το Ταμείο Ενοποιημένης Διαχείρισης των Συνόρων, το Ταμείο Ασφάλειας για

² Ο.π.

την Κοινωνία των Πολιτών, το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προώθησης της Ειρήνης) ανέρχονται στο σύνολό τους σε 43.9 δισεκατομμύρια ευρώ. Παράλληλα, η χρηματοδότηση που θα διατεθεί για τα θεμελιώδη δικαιώματα, τις αξίες και τη δικαιοσύνη θα ανέλθει περίπου στα 1.4 δισεκατομμύρια ευρώ.

Αξίζει να σημειωθεί πως δεν υπάρχει κανένα κονδύλιο που να προσκομίζεται για τη δημιουργία αξιόπιστων επιχειρήσεων Έρευνας και Διάσωσης στην Κεντρική Μεσόγειο, ή ακόμα για την παροχή υποστήριξης σε υπάρχοντα προγράμματα. Σχετικά με αυτά τα ζητήματα γίνεται αποκλειστικά λόγος για τον «έλεγχο των ακανόνιστων μεταναστευτικών ροών».³ Οι βαθύτερες αιτίες του φαινομένου της μετανάστευσης και η παροχή λύσεων δεν αναφέρονται ούτε μια φορά.

Η εμπλοκή των εταιρειών και τα εταιρικά συμφέροντα

Κατασκευαστικές εταιρείες όπλων, ομάδες πίεσης που δρουν σε παρασκηνιακό επίπεδο (lobbying groups), think-tanks και εταιρείες παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών είναι σε μεγάλο βαθμό εμπλεκόμενες στην διαμόρφωση κατασταλτικών πολιτικών οι οποίες έχουν άμεση σχέση με τη συνοριακή βία και αποσκοπούν με τη σειρά τους στο κέρδος. Ένα διαβόητο παράδειγμα αποτελεί η McKinsey and Co., που εμπλέκεται σε πολυάριθμα έργα, που έχουν να κάνουν με τη συνοριακή βία και την επιτήρηση σε παγκόσμια κλίμακα.

Η εταιρεία McKinsey είναι περισσότερο γνωστή αναφορικά με το σύμφωνο Ε.Ε-Τουρκίας, καθώς πρόκειται για τον φορέα που συνέταξε το πλαίσιο του εν λόγω συμφώνου⁴. Η συμφωνία αυτή άνοιξε το δρόμο για την διεύρυνση

3 Ό.π.

4 «Το άσυλο ανατιθέμενο σε τρίτους: Ο μυστικός ρόλος της McKinsey στην προσφυγική κρίση στην Ευρώπη», *Balkan Insight* (22 Ιουνίου 2020), <https://balkaninsight.com/2020/06/22/asylum-outsourced-mckinseys-secret-role-in-europes-refugee-crisis/>

των συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τις γειτονικές της χώρες όπως το Μαρόκο, η Τυνησία, η Λιβύη, η Αίγυπτος, η Ιορδανία, η Αρμενία, η Γεωργία, το Αζερμπαϊτζάν και η Μολδαβία. Για να αποκτήσουμε μία εικόνα σχετικά με το εύρος της, θα πρέπει να σημειώσουμε πως η Ε.Ε καταβάλλει στην Τουρκία σχεδόν 1 δισεκατομμύριο ευρώ ετησίως και προσφέρει περίπου 4 δισεκατομμύρια ευρώ σε χώρες που αντιμετωπίζουν ανάλογες καταστάσεις προκειμένου να θέτουν υπό κράτηση τις/τους μετανάστ(ρι)ες. Ενδεικτικά, για τη συμμετοχή της στη σύνταξη της συμφωνία μεταξύ Ε.Ε και Τουρκίας η McKinsey έλαβε 992.000 ευρώ από το Ευρωπαϊκό Γραφείο Υποστήριξης για το Άσυλο.

Η Frontex, η υπηρεσία διαφύλαξης και ελέγχου των συνόρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διοργανώνει ειδικές εκδηλώσεις για lobbies που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της βιομηχανίας της εξασφάλισης της ασφάλειας (security industry) και εργάζονται από κοινού για να προωθήσουν «λύσεις»: οι λύσεις αυτές προϋποθέτουν και βασίζονται σε τεχνολογίες, που εκτείνονται από τη βιομετρική επιτήρηση έως τα οπλικά συστήματα. Κατανοούμε, λοιπόν, πως τα εταιρικά συμφέροντα δεν είναι ουδέτερα, αλλά τελικά επιδιώκουν να διαμορφώσουν προς όφελος τους την προσέγγιση της Frontex στο συνοριακό έλεγχο, με απώτερο σκοπό οι αντίστοιχες εταιρείες να επωφεληθούν σε μεγάλο βαθμό από τις συμβάσεις προμηθειών. Εν τω μεταξύ, η υπηρεσία της Frontex δεν διαθέτει ουσιαστικούς μηχανισμούς διαφάνειας ή μηχανισμούς λογοδοσίας για τις περιπτώσεις lobbying.

Από το 2017 έως το 2019 η Frontex ήλθε σε επαφή με 138 ιδιωτικούς φορείς – από αυτούς μπορούμε να απαριθμήσουμε 108 εταιρείες, 10 ερευνητικά κέντρα/think tanks, 15 πανεπιστήμια (συμπεριλαμβανόμενου και του Εθνικού Κέντρου Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης – Ε.Κ.Ε.Τ.Α) και 1 Μ.Κ.Ο. Όπως παρατηρείται οι ευρωπαϊκές εταιρείες άμυνας Airbus και Leonardo σημείωσαν το μεγαλύτερο βαθμό επαφής και διάδρασης με την Frontex, με πέντε συναντήσεις η κάθε μία. Η εταιρεία κυβερνοασφάλειας Gemalto πραγματοποίησε τέσσερις συναντήσεις αυτήν την περίοδο και στη συνέχεια εξαγοράστηκε από τον όμιλο Thales, ο οποίος με τη σειρά του συμμετείχε σε τρεις συναντήσεις⁵

5 «Τα αρχεία της Frontex», *ZDF Magazin Royale*, <https://frontexfiles.eu/en.html>

με την Ευρωπαϊκή υπηρεσία διαφύλαξης και ελέγχου των συνόρων.

Πάνω απ' όλα, εξαιτίας του ιδιαίτερου χαρακτήρα της «χρηματοδότησης της Ευρώπης-Φρούριο», οι έμποροι όπλων και οι στρατιωτικές εταιρείες είναι οι περισσότερο ευνοούμενες από τις προαναφερθείσες πολιτικές. Επιπλέον, εταιρείες όπως η Thales συνεισφέρουν στην έρευνα και την ανάπτυξη, στην προμήθεια στρατιωτικής τεχνολογίας και στην παροχή συμβουλευτικής σε ζητήματα που αφορούν στην αμυντική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Thales είναι ο 8ος μεγαλύτερος εξωτερικός συνεργάτης αναφορικά με θέματα άμυνας στον κόσμο και τα έσοδά της το 2021 ανέρχονταν σε 16.2 δισεκατομμύρια ευρώ. Προμηθεύει με συστήματα επιτήρησης και στρατιωτικό εξοπλισμό την Frontex από την ίδρυση της τελευταίας, ενώ επίσης στελεχώνει τους μηχανισμούς προστασίας των συνόρων μεμονωμένων κρατών της Ε.Ε.⁶ Η Thales έχει λάβει χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας, από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Προώθησης της Ειρήνης, καθώς και από το Ταμείο Ενοποιημένης Διαχείρισης των Συνόρων, αφού η ίδια έχει σχεδιάσει τα συστήματα ελέγχου των συνόρων εντός και εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ένα ακόμη παράδειγμα εταιρείας που επωφελείται από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Άμυνας είναι η Airbus. Ως εταιρεία πολιτικής αεροπορίας (civil aviation company), η Airbus ενεπλάκη σε απελάσεις διά της αεροπορικής οδού, ενώ παρείχε στρατιωτικό εξοπλισμό (κυρίως drones για παρακολούθηση) σε φορείς όπως η Frontex σε συνδυασμό με την ενίσχυση των μονάδων συνοριακής αστυνόμευσης των κρατών μελών (συγκεκριμένα, των δυνάμεων της Ακτοφυλακής τους). Όσον αφορά στην Frontex, όπως αποκαλύφθηκε πρόσφατα, η εταιρεία εμπλέκεται σε επιχειρήσεις επαναπροωθήσεων τόσο στη θάλασσα όσο και στη στεριά.⁷

⁶ «Η Thales ανακοινώνει τα πλήρη αποτελέσματά της για το έτος 2021» (3 Μαρτίου 2022), Όμιλος Thales, https://www.thalesgroup.com/en/group/investors/press_release/thales-reports-its-2021-full-yearresults

⁷ «Η Frontex υπαίτια: Η μονάδα φύλαξης των Ευρωπαϊκών συνόρων συνένοχη σε 'παράνομες' επαναπροωθήσεις», *Bellingcat*, (23 Οκτωβρίου 2020), <https://www.bellingcat.com/news/2020/10/23/frontex-at-fault-europeanborder-forcecomplicit-in-illegal-pushbacks/>

Οι βαθύτερες αιτίες των επαναπρωθήσεων: το παράδειγμα του Ομίλου Damen

Ο όμιλος Damen είναι μια ολλανδική εταιρεία που ασχολείται με τη ναυτική βιομηχανία και εστιάζει στην άμυνα, τη ναυπηγική και τη μηχανική, προμηθεύοντας το καθετί, από φορτηγά πλοία έως στρατιωτικές φρεγάτες.

Ο όμιλος Damen προμήθευσε με στρατιωτικά πλοία χώρες της Δυτικής Αφρικής όπως η Σενεγάλη, η Νιγηρία, η Γουινέα και η Σιέρα Λεόνε. Στο πλαίσιο του «Περιφερειακού Προγράμματος Αλιείας της Δυτικής Αφρικής»,⁸ η αλιεία έχει απαγορευτεί ή έχει καταστεί παράνομη για τις τοπικές κοινότητες των ακτών της Δυτικής Αφρικής και αντ' αυτού διενεργείται από πολυεθνικές εταιρείες που υπερεκμεταλλεύονται τα ιχθυαποθέματα ώστε να παραγάγουν προϊόντα όπως ιχθυάλευρα – ένα προϊόν που παρασκευάζεται από ψάρια και παρέχεται ως τροφή στα άλλα ζώα.

Ο όμιλος Damen, ως επί το πλείστον, προμηθεύει τις υπηρεσίες της Ακτοφυλακής ή τα ναυτικά σκάφη των εν λόγω κρατών που είναι επιφορτισμένα με την άμυνα.

Η πολυεθνική υπερεκμετάλλευση για την οποία κάναμε λόγο έχει οδηγήσει στον εκτοπισμό – είτε στο εσωτερικό της Αφρικανικής ηπείρου είτε εκτός αυτής– ενός μεγάλου αριθμού ανθρώπων. Σύμφωνα με τα ισχύοντα δεδομένα, περισσότεροι από 7 εκατομμύρια άνθρωποι εξαρτώνται από τις εν λόγω αλιευτικές κοινότητες τόσο για την τροφοδότησή τους όσο και για βιοποριστικούς λόγους· παρ' όλα αυτά, από το 2010 περίπου 2 εκατομμύρια άνθρωποι έχουν εκτοπιστεί στο εσωτερικό της ηπείρου λόγω έλλειψης πρόσβασης στην ευρύτερη αλιευτική αγορά. Υπολογίζεται ότι το 20% του συγκεκριμένου πληθυσμού έχει επιχειρήσει/θα επιχειρήσει να μεταβεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση με σκοπό την αίτηση ασύλου.⁹

8 Βλ. «Περιφερειακό Πρόγραμμα Αλιείας της Δυτικής Αφρικής», Υπο-περιφερειακή Επιτροπή Αλιείας, <http://spsr.org/en/west-africa-regional-fisheries-program-warfp>

9 Βλ. για παράδειγμα «Πώς οι σκοτεινοί αλιευτικοί στόλοι της Ευρώπης απειλούν τη

Επιπλέον, ο όμιλος Damen προμηθεύει την Ελλάδα με στρατιωτικά ναυτικά σκάφη εδώ και περίπου 60 χρόνια. Ανάμεσα στα πλοία, με τα οποία στελέχωσε το ελληνικό κράτος πρόσφατα, συγκαταλέγεται και η ναυαρχίδα της Ελληνικής Ακτοφυλακής «ΛΣ – 090», που σταθμεύει στη Λέσβο.

Μπορούμε, λοιπόν, να συμπεράνουμε από αυτό το παράδειγμα, πως εταιρείες όπως ο όμιλος Damen όχι μόνο παρέχουν στρατιωτικές τεχνολογίες οι οποίες θα χρησιμοποιηθούν από τα εκάστοτε κράτη για τη διεξαγωγή επαναπροωθήσεων, αλλά πως συμβάλλουν επίσης στις βαθύτερες αιτίες της μετανάστευσης σε ορισμένες χώρες. Οι τοπικές αλιευτικές κοινότητες της Δυτικής Αφρικής δυνητικά δεν θα εκτοπίζονταν αν δεν επιδιωκόταν η προστασία των κερδών των προαναφερθέντων πολυεθνικών εταιρειών.

Υπάρχει ένας φαύλος κύκλος κερδοφορίας που οδηγεί τόσο στην συγκρότηση και την αύξηση των μεταναστευτικών ροών όσο και στην επαναπροώθηση των μεταναστ(ρι)ών. Και τα δύο άκρα του κύκλου είναι κερδοφόρα και οι εμπλεκόμενοι σε αυτές τις δραστηριότητες δεν είναι οι μόνοι που επωφελούνται από αυτήν την επιχειρηματική στρατηγική. Πάρα πολλές εταιρείες εκτός από αυτές που αναφέρθηκαν στο εν λόγω άρθρο αποκομίζουν κέρδος από δραστηριότητες που καθιστούν τη ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων αβάσταχτη· μέσω των τεχνολογικά υποστηριζόμενων στρατιωτικών εξοπλισμών, μέσω της έρευνας και μέσω της ανάπτυξης που όλες ανεξαιρέτως χρηματοδοτούνται από κονδύλια της Ε.Ε καθώς και από ιδιωτικές εταιρείες, διαρθρώνουν το πλαίσιο της εξαναγκασμένης μετανάστευσης σε παγκόσμια κλίμακα.

Δυτική Αφρική;», *Engineering and Technology*, (10 Μαρτίου 2021), <https://eandt.theiet.org/content/articles/2021/03/europe-sdarkfishing-fleets-in-west-africa-s-waters/>. «Οι Αφρικανικές μεταναστευτικές τάσεις στις οποίες θα πρέπει να δώσετε ιδιαίτερη έμφαση το έτος 2022», *Αφρικανικό Κέντρο για τις σπουδές στρατηγικής* (17 Δεκεμβρίου 2021), <https://africacenter.org/spotlight/africanmigration-trendsto-watch-in-2022/>. «'Η θάλασσα είναι νεκρή': πώς η αλιεία και η μετανάστευση συναντώνται στις ακτές της Τυνησίας», *The New Humanitarian* (14 Σεπτεμβρίου 2020), <https://www.thenewhumanitarian.org/newsfeature/2020/09/14/Tunisia-fishing-migrationsmuggling>. «Έθνη ενώνουν τις δυνάμεις τους για την καταπολέμηση της παράνομης αλιείας στον Κόλπο της Γουινέας», *Αφρικανικό Φόρουμ Άμυνας*, (25 Ιανουαρίου 2022), <https://adfmagazine.com/2022/01/nations-join-forces-to-fight-illegal-fishingin-gulf-of-guinea/>

Μαρτυρία 18.09.2021

Λίγο μετά την επιβίβασή τους στη βάρικα, οι άνδρες γδύθηκαν με τη βία και τα χρήματά τους τούς αφαιρέθηκαν. Γυμνοί, ένας προς ένας, υπέστησαν έλεγχο από τους υπαλλήλους (του Λιμενικού Σώματος), ενώ οι τελευταίοι τους έβριζαν και τους χτυπούσαν κτηνωδώς. Οι υπάλληλοι (του Λιμενικού Σώματος) παρενοχλούσαν επίσης τις γυναίκες και άγγιζαν τα σώματά τους. Δεν ανάγκαζαν τις γυναίκες να γδυθούν, αλλά τις διέταζαν να σηκωθούν όρθιες και στη συνέχεια άγγιζαν το σώμα τους. Ο ερωτώμενος εξήγησε ότι ορισμένες από τις γυναίκες ουρλιάζαν ενώ άγγιζαν το σώμα τους και πως οι υπάλληλοι ανταποκρίνονταν χτυπώντας τις και λέγοντάς τους να σταματήσουν να ουρλιάζουν.

4.

Η ποινικοποίηση της αλληλεγγύης

Το τέλος των επιχειρήσεων Έρευνας και Διάσωσης (Search and Rescue) στη Λέσβο και στο Αιγαίο πέλαγος

Το 2015, οι επιχειρήσεις Έρευνας και Διάσωσης (S.A.R) στο νησί της Λέσβου διενεργούνταν κατά βάση από ντόπιους κατοίκους. Στις αρχές του 2016, όταν η λεγόμενη προσφυγική κρίση απασχολούσε ακόμη τον ευρωπαϊκό κόσμο και τα ευρωπαϊκά μέσα ενημέρωσης, αρκετές Μ.Κ.Ο και ομάδες Έρευνας και Διάσωσης δραστηριοποιούνταν στο νησί της Λέσβου. Όλες ήταν οργανωμένες υπό τη γενική εποπτεία της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες και εργάζονταν σε στενή επαφή με την Ελληνική Ακτοφυλακή. Αυτή η συνεργασία δεν ήταν πάντοτε ευχάριστη, αλλά ήταν αναγκαία και εφικτή. Μπορούμε να πούμε με σιγουριά πως επαναπροωθήσεις διενεργούνταν περιστασιακά από την Ελληνική Ακτοφυλακή, αλλά εκείνη την εποχή η εν λόγω πρακτική δεν είχε λάβει το γενικευμένο χαρακτήρα που παρατηρούμε σήμερα. Αν η Ελληνική Ακτοφυλακή συναντούσε μία βάρκα, στην οποία επέβαιναν μετανάστ(ρι)ες, οι τελευταίοι μετεπιβάζονταν στο σκάφος του Λιμενικού και με αυτόν τον τρόπο μεταφέρονταν στο λιμάνι της Μυτιλήνης. Τα επόμενα χρόνια, μετά την απόσυρση της Ύπατης Αρμοστείας του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες, αν μία βάρκα έφτανε στην ακτή (συνήθως με την παροχή βοήθειας από τις Μ.Κ.Ο και τις ομάδες στο σημείο), ένα λεωφορείο αναλάμβανε να παραλάβει τους ανθρώπους, ώστε να οδηγηθούν στο χώρο του camp.

Είναι προφανές πως η παρουσία των Μ.Κ.Ο και των ανεξάρτητων ομάδων οδήγησε στη διάσωση πολλών ζωών. Σε όλους, σχεδόν, τους ανθρώπους που έφτασαν παρασχέθηκε βοήθεια όσον αφορά στην αντιμετώπιση περιπτώσεων έκτακτης ανάγκης.

Από την αρχή, αυτο-οργανωμένες ομάδες ήταν ενεργές στο πεδίο της Έρευνας και Διάσωσης, σε συνδυασμό με τις Μ.Κ.Ο οι οποίες είχαν μια

πιο τυπική ιεραρχική δομή. Συνήθως, οι ομάδες αυτές περιπολούσαν στην ακτογραμμή αναζητώντας στη θάλασσα βάρκες που μετέφεραν μετανάστ(ρι)ες από τις ακτές της Τουρκίας, μια δραστηριότητα η οποία είναι γνωστή ως «εντοπισμός» (*spotting*).

Εκείνη την εποχή, από το 2016-2020, μπορούμε μέσω της εμπειρίας μας να πούμε πως η επαφή με τις αρχές ήταν σε γενικές γραμμές ουδέτερη. Κάποιοι μπάτσοι ήταν επιεικώς άθλιοι, ενώ άλλοι ήταν αρκετά χαρούμενοι για την παρουσία μας και φιλικοί απέναντι σε εμάς μας και στους ανθρώπους που έφταναν στις ακτές.

Κατηγορίες για παράνομη διακίνηση και η έναρξη της ποινικοποίησης

Η πρώτη περίπτωση ποινικοποίησης σημειώθηκε στις 14 Ιανουαρίου του 2016, όταν, στη μέση της νύχτας, εθελοντές έλαβαν ειδοποίηση για πιθανό ναυάγιο μιας ομάδας μεταναστ(ρι)ών που προσπαθούσαν να φτάσουν στην Ελλάδα. Τρία μέλη της PROEM-AID, μιας ισπανικής Μ.Κ.Ο Έρευνας και Διάσωσης που αποτελείτο από επαγγελματίες, οι οποίοι γνώριζαν πώς να ανταποκρίνονται σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, αποφάσισαν να αναζητήσουν τη βυθιζόμενη βάρκα μαζί με κάποιους άλλους εθελοντές από μια άλλη Μ.Κ.Ο. Οπως συνηθίζεται, φορούσαν τη στολή διάσωσης με κράνη προστασίας.

Μετά από ένα εύλογο χρονικό διάστημα στη θάλασσα, αναζητώντας τη χαμένη και ενδεχομένως βυθισμένη βάρκα με τη χρήση λαμπτήρα μεγάλης εμβέλειας, θεώρησαν την επιχείρηση ανεπιτυχή και αποφάσισαν να επιστρέψουν στην ακτή. Ξαφνικά, ένα μεγάλο σκάφος των ελληνικών αρχών τούς ζήτησε να μεταβούν από κοινού στο γραφείο του Λιμενικού Σώματος, ώστε να προχωρήσουν σε μία συνηθισμένη καταγραφή.

Μόλις εισήλθαν στο γραφείο, οι τρεις Ισπανοί πυροσβέστες που ήταν εθελοντές με την PROEM-AID ανακρίθηκαν και συνελήφθησαν με τις κατηγορίες της απόπειρας εμπορίας/παράνομης διακίνησης ανθρώπων και της κατοχής όπλων (ένα εργαλείο κοπής που είναι υποχρεωτικό να φέρεται κατά τις επιχειρήσεις Έρευνας και Διάσωσης, και το οποίο από

κοινού με τη στολή συνιστά τον ενδεδειγμένο και κατάλληλο εξοπλισμό).

Μετά από τρεις ημέρες υπό κράτηση, οι πυροσβέστες αφέθηκαν ελεύθεροι μετά την καταβολή εγγύησης (5.000 ευρώ ο καθένας) για εκκρεμή ποινική εκκρεμότητα.

Σχεδόν δύομιση χρόνια αργότερα, και με κατηγορίες που δυνητικά θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε ποινή φυλάκισης 20 ετών για εμπορία ανθρώπων, το δικαστήριο έλαβε τελικά χώρα. Μετά από μια σύντομη δίκη οι εθελοντές απαλλάχθηκαν από όλες τις κατηγορίες.

«Είναι προφανές ότι από την πλευρά των ελληνικών αρχών υπάρχει κολοσσιαίο ενδιαφέρον, ώστε να αποδειχθεί πως πρόκειται για εμπορία ανθρώπων ή απόπειρα εμπορίας, καθώς αυτό αποθαρρύνει άλλους από το να κάνουν το ίδιο», δήλωσε ο δικηγόρος του κ. Aldeen, συγκατηγορούμενου μεταξύ των Ισπανών πυροσβεστών. «Ποτέ δεν πιστέψαμε ότι οι κινήσεις που αποσκοπούν στο να λάβουν τέλος οι επιχειρήσεις Έρευνας και Διάσωσης που διενεργούνται από πλευράς της κοινωνίας των πολιτών (civil S.A.R) θα σταματήσουν εδώ και είχαμε δίκιο».¹

Πρέπει να σημειωθεί πως, κατά τη διάρκεια της δίκης, μόνο λίγες Μ.Κ.Ο είχαν απομείνει και στις δύο ακτές.

Με τη Συμφωνία Ε.Ε-Τουρκίας, τη συμφωνία του 2016 που μετέτρεψε τη Λέσβο και άλλα νησιά του Αιγαίου σε χώρους κράτησης για τους μετανάστ(ρι)ες μέχρι να εξεταστούν τα αιτήματά τους για άσυλο, οι περισσότερες από αυτές είχαν εξαφανιστεί, καθώς ο αριθμός των αφίξεων μειώθηκε και η «κρίση» δεν μεταδιδόταν πλέον από τα δημοφιλή μέσα ενημέρωσης.

Ωστόσο, υπήρχαν μήνες που στο νησί έφταναν 3 βάρκες την εβδομάδα, ενώ άλλους μήνες οι αφίξεις ήταν μηδενικές. Όσον αφορά στην οργάνωση Campfire, ποτέ δεν αναρωτηθήκαμε αν θα έπρεπε να συνεχίσουμε ακόμη και με μικρό αριθμό αφίξεων.

¹ «Εθελοντές που διέσωσαν μετανάστ(ρι)ες απαλλάσσονται από κατηγορίες», *New York Times* (7 Μαΐου του 2018), <https://www.nytimes.com/2018/05/07/world/europe/greece-migrants-volunteers.html>

Ήταν σαφές για εμάς ότι οι άνθρωποι είχαν επείγουσα ανάγκη από βοήθεια για να αποφευχθούν θάνατοι κοντά ή ακριβώς επάνω στην ακτή. Εξάλλου, η Campfire ήταν μια αυτο-οργανωμένη ομάδα και δεν ακολουθούσε τους καπιταλιστικούς κανόνες των μεγάλων Μ.Κ.Ο. Η ομάδα δεν συνεργάστηκε ποτέ με μέσα μαζικής ενημέρωσης και δεν έλαβε ποτέ παχυλά κονδύλια.

Εκείνη την περίοδο, εξακολουθούσαν να δραστηριοποιούνται δύο ομάδες στη βόρεια ακτή της Λέσβου, ενώ στη νότια ακτή δραστηριοποιούμασταν η Campfire και το Emergency Response Centre International (E.R.C.I – Διεθνές Κέντρο Αντιμετώπισης Έκτακτης Ανάγκης), μια ελληνική Μ.Κ.Ο. Τον Αύγουστο του 2018 συνελήφθησαν ξαφνικά δύο εθελοντές από το E.R.C.I.²

Οι κατηγορίες εναντίον της Sarah Mardini και του Sean Binder ήταν ιδιαίτερες βαριές: παράνομη διακίνηση ανθρώπων, ξέπλυμα χρήματος, ακόμη και κατασκοπεία. Αργότερα συνελήφθησαν και άλλα μέλη του E.R.C.I.

Μετά τις συλλήψεις, οι οποίες συμπεριλάμβαναν και τη σύλληψη του διευθυντή πεδίου του E.R.C.I Καρακίτσο, η ελληνική αστυνομία εξέδωσε μία ανακοίνωση στις 28 Αυγούστου στην οποία ισχυριζόταν ότι η Mardini και ο Binder είναι ύποπτοι μεταξύ 6 Ελλήνων και 24 αλλοδαπών από διάφορες οργανώσεις· οι άνθρωποι αυτοί, των οποίων η ταυτότητα δεν προσδιορίστηκε, θεωρήθηκαν συνένοχοι σε εγκλήματα που σχετίζονται με «οργανωμένα κυκλώματα διακίνησης μεταναστών» τα οποία έχουν γνώση «συγκεκριμένων προσφυγικών ροών».

Μεταξύ αυτών των μη ταυτοποιημένων κατηγορουμένων βρέθηκα και εγώ.

Από πού προήλθε, λοιπόν, η εν λόγω κατηγορία; Η αστυνομία ξεκίνησε να ερευνά για τους Mardini και Binder τον Φεβρουάριο, αφού τους συνέλαβε

2 «Ελλάδα: Εμβληματική δίκη αναφορικά με το πεδίο της Έρευνας και τη Διάσωσης πρόκειται να ξεκινήσει», *Amnesty International* (16 Νοεμβρίου του 2021), <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2021/11/greece-emblematic-search-and-rescue-trial-to-begin/>

ενώ είχαν σταθμεύσει ένα τετρακίνητο αυτοκίνητο ιδιοκτησίας της E.R.C.I σε μια τοποθεσία που χρησιμοποίησαν τακτικά ώστε να παρακολουθούν για τυχόν προσφυγικές βάρκες στη θάλασσα. Οι ελληνικές αρχές γνώριζαν την τοποθεσία και ήλεγχαν συστηματικά τους εθελοντές, προκειμένου να διασφαλίσουν ότι ήταν εγγεγραμμένοι σύμφωνα με τους κανόνες, που προέβλεπε το Υπουργείο Μετανάστευσης (σε μια προσπάθεια να περιοριστεί ο «ανεξάρτητος εθελοντισμός» στα νησιά, ο συγκεκριμένος κανονισμός υπαγόρευε ότι όλοι οι εθελοντές πρέπει να είναι εγγεγραμμένοι μέσω μιας αναγνωρισμένης Μ.Κ.Ο στο Υπουργείο Μετανάστευσης). Η αστυνομία δήλωσε ότι το αυτοκίνητο είχε πλαστές στρατιωτικές πινακίδες κυκλοφορίας, οι οποίες ήταν κρυμμένες κάτω από τις νόμιμες συμβατικές πινακίδες και έθεσε υπό κράτηση την Mardini και τον Binder για 48 ώρες. Στη συνέχεια, η αστυνομία εξέδωσε εντάλματα, με σκοπό να αποκτήσει πρόσβαση στα κινητά τους τηλέφωνα και στους ηλεκτρονικούς τους υπολογιστές.

Στις 26 Ιουλίου, η αστυνομία ολοκλήρωσε τη σύνταξη μίας έκθεσης 86 σελίδων που περιγράφει λεπτομερώς τις κατηγορίες εναντίον αυτών και άλλων ατόμων, για την οποία χρησιμοποίησε πληροφορίες που ελήφθησαν από τα smartphones τους, κυρίως συνομιλίες κειμένου από μια ομάδα στην εφαρμογή WhatsApp. Η ομάδα αυτή δημιουργήθηκε από την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε για τους Πρόσφυγες για τον συντονισμό μεταξύ των διάφορων ανθρωπιστικών φορέων.

Ο εισαγγελέας κατηγόρησε τους Mardini και Binder ως παράνομους διακινητές που προήγαγαν την παράνομη μεταφορά ανθρώπων στην Ελλάδα. Ωστόσο, η E.R.C.I παρουσιάζει πάντοτε στις ελληνικές αρχές όλα τα άτομα, τα οποία διασώζονται στη θάλασσα ή τα άτομα στα οποία παρεχόταν βοήθεια στην ακτή, διότι μόνο με αυτόν τον τρόπο οι άνθρωποι μπορούσαν να έχουν πρόσβαση στις διαδικασίες ταυτοποίησης και εξέτασης του ασύλου. Οι προτάσεις της υπεράσπισης που κατατέθηκαν στο δικαστήριο αναφέρουν πως η E.R.C.I ενημέρωνε τακτικά την Ελληνική Ακτοφυλακή για τη θέση των βαρκών. Τον Σεπτέμβριο, ο αναπληρωτής επικεφαλής της Ελληνικής Ακτοφυλακής στη Μυτιλήνη κατέθεσε αναφορικά με την υπόθεση, ότι τα μέλη του E.R.C.I τού τηλεφώνουσαν τακτικά, για να τον ειδοποιήσουν σχετικά με τις νεοαφιχθείσες βάρκες.

Ενώ οι μη κερδοσκοπικές ομάδες που διεξάγουν επιχειρήσεις Έρευνας και Διάσωσης στα ελληνικά ύδατα θα πρέπει, ως ένδειξη βέλτιστης πρακτικής, να επιδιώκουν να συντονίζονται με τις αρμόδιες αρχές στο μέτρο του δυνατού, δεν απαιτείται ούτε από το ελληνικό δίκαιο ούτε από το διεθνές ναυτικό δίκαιο από τους διασώστ(ρι)ες να ειδοποιούν τις εθνικές ή άλλες αρχές πριν προχωρήσουν σε επείγουσες διασώσεις στη θάλασσα.

Η μηνυτήρια αναφορά κάνει λόγο για 11 περιπτώσεις στις οποίες οι Mardini και Binder φέρονται να προήγαγαν την παράνομη διακίνηση, γνωρίζοντας τις διαδρομές και το χρονοδιάγραμμα των βαρκών, τον αριθμό των επιβαινόντων και τους επιδιωκόμενους προορισμούς τους στην Ελλάδα.

Ο Binder δεν ήταν φυσικά παρών στην Ελλάδα σε τουλάχιστον 6 από αυτές τις περιπτώσεις, και το ίδιο ισχύει και για τη Mardini.

Κατηγορίες για κατασκοπεία και συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση

Σύμφωνα με τα έγγραφα του δικαστηρίου, οι Mardini και Binder παραδέχονται πως οι ίδιοι και άλλα μέλη του E.R.C.I οδηγούσαν κατά μήκος συνηθισμένων διαδρομών στο νησί της Λέσβου, ψάχνοντας στη θάλασσα για βάρκες που χρειάζονταν βοήθεια· παράλληλα παρακολουθούσαν τις ανοικτές ραδιοσυχνότητες που χρησιμοποιούνταν από την Ελληνική Ακτοφυλακή και τον οργανισμό εξωτερικών συνόρων της Ε.Ε, Frontex, ώστε να μαθαίνουν για βάρκες που διέτρεχαν κίνδυνο. Αυτά ήταν απαραίτητα και συνήθη καθήκοντα που εκτελούνταν από εθελοντές διασώστ(ρι)ες. Το E.R.C.I έστελνε τις δικές του μικρές βάρκες για να πραγματοποιήσει διασώσεις στα ελληνικά ύδατα, ενώ βοηθούσε μετανάστ(ρι)ες και αιτούντες άσυλο μετά την άφιξή τους στα νησιά. Σύμφωνα με πρώην εθελοντές του, το E.R.C.I συνεννοούνταν και ειδοποιούσε με συνέπεια την Ελληνική Ακτοφυλακή. Εν τω μεταξύ, η ομάδα Campfire δεν διέθετε ποτέ ασύρματο.

Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι τα κανάλια που χρησιμοποιούνται από την Ελληνική Ακτοφυλακή, το N.A.T.O και τη Frontex είναι ανοιχτά κανάλια που κάθε ψαράς και ιστιοπλόος τουρίστας είναι ελεύθερος να

συντονιστεί στις συχνότητές τους. Η Mardini και ο Binder κατηγορούνται για χρήση ραδιοφωνικών συσκευών χωρίς άδεια. Σε έγγραφο που διαθέτει το δικαστήριο, δηλώνουν ότι οι ασύρματοι αγοράστηκαν πριν ξεκινήσουν την εθελοντική τους εργασία και ότι δεν γνώριζαν την απαίτηση αδειοδότησης.

Οι Mardini και Binder κατηγορούνται πως επικοινωνούσαν με τις βάρκες των προσφύγων ώστε να τους βοηθήσουν να αποφύγουν τα ελληνικά σκάφη και τα σκάφη της Frontex, και πως μοιράζονταν πληροφορίες που τα συμφέροντα του κράτους απαιτούν να παραμείνουν μυστικές από ξένες κυβερνήσεις – γεγονός που επισύρει ποινή φυλάκισης έως και 10 ετών.

Η έκθεση της αστυνομίας, η οποία αποτελεί τη βάση της δίωξης, δεν περιέχει κανένα στοιχείο σχετικά με την εν λόγω κατηγορία. Πρέπει να σημειωθεί πως η διαβίβαση τέτοιων πληροφοριών δεν θα είχε καμία χρησιμότητα. Η Ελληνική Ακτοφυλακή και η Frontex διέσωζαν, στην πραγματικότητα, ανθρώπους εκείνη την περίοδο. Επιδίωξή μας δεν ήταν ποτέ να φτάσουν οι άνθρωποι στην ακτή, διότι η πρακτική της παραλαβής τους από τις αρχές εν μέσω της θάλασσας θεωρούνταν προτιμότερη και ασφαλέστερη. Συνηθίζαμε να ενημερώνουμε τις αρχές για βάρκες που βρίσκονταν πολύ μακριά ανοιχτά της θάλασσας, ελπίζοντας ότι θα κατόρθωναν να τις προσεγγίσουν πριν αυτές αποβιβαστούν στην ακτή.

Ο εισαγγελέας ισχυρίζεται ότι οι εθελοντές χρησιμοποιούσαν με παραπλανητικό τρόπο στρατιωτικές πινακίδες για να εισέρχονται σε στρατιωτικές περιοχές περιορισμένης πρόσβασης στη Λέσβο, όπου σε κάποιες περιπτώσεις αποβιβάζονταν πρόσφυγες και μετανάστ(ρι)ες. Δεν είναι σαφές πώς οι εθελοντές προσποιούνταν ότι οδηγούσαν στρατιωτικό όχημα, διότι μάρτυρες δήλωσαν, και φωτογραφίες επιβεβαίωσαν, ότι το αυτοκίνητο έφερε σε περίοπτη θέση το λογότυπο του E.R.C.I. Η έκθεση της αστυνομίας στην οποία βασίζονται οι κατηγορίες δεν περιλαμβάνει κανένα στοιχείο που να αποδεικνύει πως η Mardini και ο Binder προσπάθησαν να εισέλθουν σε απαγορευμένες στρατιωτικές περιοχές με το όχημά τους.

Σύμφωνα με τη δικαστική κατηγορία, καθώς το E.R.C.I φέρεται να πραγματοποιούσε παράνομη διακίνηση ανθρώπων, η εθελοντική εργασία των Mardini και Binder ισοδυναμεί με συμμετοχή σε εγκληματική οργάνωση. Η εισαγγελία κατηγόρησε, επίσης, τη Mardini για ξέπλυμα μαύρου

για λογαριασμό του E.R.C.I. Η έκθεση της αστυνομίας υποστηρίζει πως «εκμεταλλεύτηκε το γεγονός πως κατάγεται από τη Συρία [και] πως έχει χαρακτηριστεί πρόσφυγας».

Η Mardini, με τη σειρά της, απάντησε στην εν λόγω κατηγορία αναφέροντας ότι, ως εθελόντρια, δεν είχε ούτε πρόσβαση στα κονδύλια του E.R.C.I ούτε είχε γνώση σχετικά με τη διαχείριση των οικονομικών του, και ότι η ομάδα απλώς κάλυπτε τα έξοδα διαβίωσης των εθελοντ(ρι)ών στη Λέσβο. Επιπλέον, η αστυνομία ερεύνησε τους τραπεζικούς λογαριασμούς της Mardini και του Binder, αλλά τα μόνα αποδεικτικά στοιχεία που περιλαμβάνονται στην έκθεση της αστυνομίας είναι μηνύματα από την εφαρμογή Facebook.

Επαναπροωθήσεις και το τέλος των επιχειρήσεων Έρευνας και Διάσωσης στη Λέσβο

Η Camprfire συνέχισε τις δραστηριότητές της και κατέληξε να αποτελεί τη μοναδική ομάδα που ανταποκρινόταν σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης στη νότια ακτογραμμή. Η ομάδα είχε γνώση των προφανών κινδύνων, αλλά δεν ήταν διατεθειμένη να σταματήσει. Αυτό που τελικά την ανάγκασε να αναστείλει τη δράση της ήταν η αλλαγή, αναφορικά με την πρακτική της Ελληνικής Ακτοφυλακής.

Για να συνεχίσει να δραστηριοποιείται σε αυτό το πεδίο, θα έπρεπε να ενημερώνει την Ελληνική Ακτοφυλακή για κάθε σκάφος που εντοπιζόταν. Για ποιο λόγο, αναρρωτιόμαστε; Φανταστείτε πως βλέπετε μία μικροσκοπική βάρκα, γεμάτη κόσμο να βρίσκεται μερικά μίλια μακριά και να κατευθύνεται προς την ακτή. Τα πράγματα μπορεί να εξελιχθούν με πολύ άσχημο τρόπο. Η βάρκα μπορεί να ανατραπεί, να βυθιστεί, να προσκρούσει σε βράχια, οι άνθρωποι μπορεί να πέσουν στη θάλασσα. Μία άφιξη είναι μια απίστευτα επικίνδυνη κατάσταση. Σε αυτήν την περίπτωση, η Ελληνική Ακτοφυλακή αποτελεί το μοναδικό μέσο διάσωσης.

Ακόμα και αν η βάρκα δεν εντοπίστηκε ανοιχτά στη θάλασσα, αλλά οι άνθρωποι έχουν ήδη εντοπιστεί στη στεριά, οι τελευταίοι θα πρέπει να παραληφθούν και να μεταφερθούν στο camp, είτε αυτό μας αρέσει είτε

Σε γενικές γραμμές, πάντοτε αντιλαμβανόμασταν τη δράση μας ως αναγκαιότητα, εξαιτίας της ανικανότητας ή της απροθυμίας των κρατικών φορέων να φέρουν εις πέρας τα καθήκοντά τους με ικανοποιητικό τρόπο.

Πάντα απαιτούσαμε οι εμπλεκόμενες και εμπλεκόμενοι στο πεδίο της διάσωσης να είναι περισσότερες και περισσότεροι.

Άλλωστε, αν δεις ένα σκάφος να καταφτάνει, θεωρητικά γίνεσαι μάρτυρας ενός εγκλήματος. Αυτός είναι ο νόμος. Οι άνθρωποι που φτάνουν έχουν μόλις διαπράξει το έγκλημα της «παράνομης εισόδου». Η πράξη αυτή θα πρέπει να μείνει ατιμώρητη τη στιγμή κατά την οποία τα εν λόγω άτομα θα υποβάλουν αίτημα για άσυλο, κάτι που μπορούν να κάνουν μόλις έλθουν σε επαφή με τις αρχές. Αν λοιπόν δεν ενημερώσεις το Λιμενικό Σώμα ή την αστυνομία θεωρείσαι συνένοχος.

Στις αρχές του 2020 η Ελλάδα επιχείρησε να αναστείλει όλες τις αιτήσεις ασύλου, πράγμα που σημαίνει πως άνθρωποι ποινικοποιήθηκαν επειδή απλώς εισήλθαν στη χώρα και κατηγορήθηκαν για «παράνομη είσοδο». Πολλοί από αυτούς κλειδώθηκαν για μέρες στο λιμάνι της Μυτιλήνης ή σε τεράστια πλοία χωρίς να ξέρουν τι θα ακολουθήσει. Παράλληλα με την προαναφερθείσα κατάσταση, η πρακτική των επαναπορωθήσεων ξεκίνησε να συστηματοποιείται. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η ομάδα Campfire να αναγκαστεί να παύσει τις δραστηριότητές της μετά από 4 χρόνια ενεργούς δράσης. Ο μανιασμένος όχλος με μάσκες και ρόπαλα του μπέιζμπολ που κυνηγούσε τα μέλη της ομάδας, σε συνδυασμό με το γεγονός πως κάποια από τα μέλη της συλλαμβάνονταν και ανακρίνονταν από την αστυνομία κάθε βράδυ, συνετέλεσε στην εν λόγω απόφαση· όμως, οι συγκεκριμένες απειλές δεν συνιστούν τον κύριο παράγοντα.³

Η ομάδα δεν μπορούσε να συμφωνήσει στο να παραδώσει ανθρώπους στις κρατικές αρχές, καθώς κάτι τέτοιο θα συνεπαγόταν την επαναπροώθηση, την φυλάκιση και την απαγγελία κατηγοριών για παράνομη είσοδο. Κανείς και καμία δεν μπορούσε να καταστήσει τον εαυτό του/-της συνένοχο/-η σε αυτές τις πρακτικές.

³ Mark Fielitz, «Ακροδεξιά αυτοδικία στα σύνορα της Ευρώπης: η ελληνική εμπειρία», *Open Democracy* (23 Μαρτίου του 2020), <https://www.opendemocracy.net/en/counter-ing-radical-right/far-right-vigilantism-at-europes-borders-the-greek-experience/>

Η δίκη επρόκειτο να διεξαχθεί στις 18 Νοεμβρίου 2021. Όσον αφορά στη Μαρδίνι, της απαγορεύτηκε η είσοδος στη χώρα και δεν μπορούσε να παραστεί στην ίδια της τη δίκη. Το δικαστήριο αναβλήθηκε λόγω διαδικαστικών λαθών και μία νέα δικάσιμος πρόκειται να ανακοινωθεί.

Η πρακτική της παρεμπόδισης και της ποινικοποίησης των επιχειρήσεων Έρευνας και Διάσωσης εκ μέρους της κοινωνίας των πολιτών (*civil S.A.R*) δεν περιορίζεται αποκλειστικά στο πλαίσιο της Ελλάδας. Η Ιταλία έχει προβεί σε παρόμοιες κινήσεις στο παρελθόν. Οι έρευνες κατά της οργάνωσης *Iuventa*⁴, της οργάνωσης *Save the Children* και της οργάνωσης των Γιατρών Χωρίς Σύνορα (*M.S.F - Médecins Sans Frontières*) στηρίχτηκαν ακριβώς στην ίδια αφήγηση: οι κακές Μ.Κ.Ο συνεργάζονται με λαθρέμπορους. Ενώ στην περίπτωση της Ιταλίας, η απόπειρα να παρεμποδιστούν οι φορείς, που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της κοινωνίας των πολιτών και είναι δραστήριοι στην Κεντρική Μεσόγειο επιτεύχθηκε μόνο κατά το ήμισυ, η Ελλάδα πέτυχε ολοκληρωτικά τον στόχο της. Καμία Μ.Κ.Ο ή ανεξάρτητη ομάδα δεν τολμά πλέον να εμπλακεί σε οποιαδήποτε δραστηριότητα που σχετίζεται με τις επιχειρήσεις Έρευνας και Διάσωσης εντός της ελληνικής επικράτειας.

Ποινικοποίησαν τα κιάλια μας και εμείς τα παραδώσαμε αμαχητί.

4 Βλ. την ιστοσελίδα του πληρώματος *Iuventa*: <https://iuventa-crew.org/case>

Μαρτυρία 18.09.2021

Αφαίρεσαν τα ρούχα μας και γυμνές υποστήκαμε σωματικό έλεγχο στο δάσος. Πρώτα άρχισαν να ψάχνουν εξονυχιστικά τα ρούχα. Έψαξαν τα πάντα. Αιόμα και αν έβρισκαν χρήματα, πίστευαν ότι θα πρέπει να έχεις και άλλα. Έβγαζες τα ρούχα σου και έψαχναν την ευαίσθητη σου περιοχή, συμπεριλαμβανομένων των ενδότερων σημείων. Η ίδια μέθοδος εφαρμόστηκε σε όλες, συμπεριλαμβανομένης και της εγκύου γυναίκας. Έψαξαν παντού. Υπήρχαν μόνο άνδρες αξιωματικοί.

Οι επαναπροωθήσεις είναι δολοφονίες

Οι άνθρωποι που επιχειρούν να περάσουν το Αιγαίο πέλαγος για να ζητήσουν προστασία και να βρουν μια καλύτερη ζωή για τους ίδιους και για τις οικογένειές τους, επαναπροωθούνται επανειλημμένα από το Ελληνικό Λιμενικό στα τουρκικά χωρικά ύδατα. Αφήνονται μακριά από τις τουρκικές ακτές μέσα σε σωσίβιες λέμβους να παρασύρονται από τη θάλασσα, εκτιθέμενοι σε πολλούς κινδύνους και με τεράστιο ρίσκο για τη ζωή τους.

Ακόμα και όταν έχουν καταφέρει να φτάσουν ασφαλείς στις ελληνικές ακτές δεν είναι βέβαιο ότι δεν θα επαναπροωθηθούν στη συνέχεια. Αναγκάζονται να κρύβονται για μέρες στα γύρω δάση χωρίς φαγητό και νερό. Αν τους εντοπίσουν, κυνηγιούνται από μασκοφόρους με σκυλιά, οι οποίοι ουσιαστικά τους απαγάουν, τους χτυπούν, τους ληστεύουν και τελικά τους αφήνουν πάλι εν μέσω της θάλασσας.

Αυτό συμβαίνει σχεδόν κάθε βράδυ μπροστά στις ακτές μας, μπροστά στις πόρτες των σπιτιών μας.

Κάθε φορά που βλέπουμε ένα σκάφος του Λιμενικού να αναχωρεί απ' το λιμάνι, ξέρουμε ότι υπάρχει πολύ μεγάλη πιθανότητα άνθρωποι να εκτεθούν σε κίνδυνο, να εκτεθούν σε τρομοκρατική βία ακόμα και να υπάρξουν θάνατοι.

Σε τι είδους κοινωνία ένας μετανάστης ή μία μετανάστρια μπορεί να συναντήσει τον εν δυνάμει δολοφόνο του/της στο δρόμο;

Τι είδους κοινωνία θέλουμε να είμαστε αν δεν αντισταθούμε σε αυτή τη βαρβαρότητα;